

ప్రత్యాష ప్రచురణము. సం॥ ౧౬

మొదటి ముద్రణ

౧౯౪౭

అన్ని హక్కులు సమితివే.

వెల. ౦-౧౨-౦

స్వవిషయము

చందలాది సలహాదారులనుండి బానిసగ బంధించిన దాస్య శృంగులాలను యెట్టకేలకు విడదీసికొని విముక్తిబొందిన సేటిస్తవతంత్ర భారతి తొలి కానుక మాయా వది యాఅవ కృతిసుమము.

నవ్యకవిత్వా సుందరికి నీరాజనిము పట్టిన శ్రీ దేవులపల్లి రామానుజ రావు గారు ఆధునికాంధ్ర ప్రాథ కవులుగనూ, సవ్యాతి నవ్యాభ్యుదయ సాహితీ యెడల గూడా సానుభూతి గల విమర్శకులుగనూ మఱియు తెలంగాణమునందు ఏకైక సారస్వత మాసపత్రికగా శోభిల్లుచున్న “శోభ”కు సంపాదకులుగను తెనుగు సాహిత్యోపాసకులకు సువరిచితులు. వీరు న్యాయవాదులే అయినా మాతృభాషా సేవకు తమ సర్వశక్తులను దారబోయ సంకల్పించి ఆ వృత్తినియవలంబింపక సారస్వత వ్యవసాయమునకు గడంగిరి. వీరి అసంఖ్యాకములగు అమూల్య రచనలలోని కొన్నింటికి మాత్రము మొట్టమొదటిసారి పుస్తకరూప మొసగు భాగ్యము మాకు లభించినందులకు సంతోషము.

ఈ పుస్తకములోని వ్యాసములు అప్పుడప్పుడు ‘తెలంగాణ’ ‘గోలకొండ’ మొదలగు పత్రికలలోని సారస్వతాను బంధములలో ప్రకటితములైనవి. విషయ ప్రాధాన్యతవల్లనేమి రచనా ప్రాశస్త్యమువల్లనేమి ఈ వ్యాసములను సంగ్రహించి సంగ్రహించుటకు శ్రీ రావుగారు, ఉదాహృతములైన పత్రికాధిపతులు అనుమతి యొసంగినందులకు కృతజ్ఞతలు. కాని, వ్యాసరూపముతో దేనికది పూర్ణముగా సందర్భబద్ధిగా, చక్కగాచెక్కబడిన వ్యాసముల నొకమాలలోనికి గ్రుచ్చుటకు వలయు మార్పులను కేయు బాధ్యత మాత్రము సమిత్తమైననే వదలిరి.

కాబట్టి ఈ గ్రంథములోని గుణములన్నియు శ్రీ రావుగారివేయనియు,
గుణలేశములు ప్రకాశకులవనియు చదువరులు గ్రహింతురుగాక.

త్వరతోనే 'హసీనా' కన్నియ ప్రణయగేయముల నాలపించుచు మా పాఠ
కుల పునర్దర్శనము జేసికొనవలయునని సంకల్పము. అంతవరకు నెలవు.

హైద్రాబాదు
తే॥ ౧౫ ఆగష్టు ౧౯౪౭.

ఇట్లు,
కార్యదర్శి,
సాధనసమితి.

సవ్య కపితా సేరాజినము.

౧

ప్రతివ్యయము లలితకళలతో వగ్రగద్యము. లలితకళలను నాచును తద్రామణీయకమును ప్రస్తుత మొనరించుచున్నది. లలితకళలు సౌందర్య ప్రధానములు. వానియనుభవము వ్యావరూప్యదత్తము. శాస్త్రమును గానము వినినప్పుడు మనస్సుని చిత్రము చూచినప్పుడు సరసమును పవ్యమును జదివినప్పుడు మనకు కలుగు దివ్యమగు నానందము అనర్వచనీయము అనుభవైకవేద్యము.

కళానుభవము మనశ్శాంతికిరమూల్యముగుసాధనము. మనస్సు కలతవడి చీకాకు నొందినప్పుడు తమయభిమాన గళోపాసనము చేతతాత్కాలికముగా దుఃఖవేదననుండి విముక్తులై తన్మయానంద మొందువారు కలరు. సంతోష సమయమున కళోపాసనము కళానుభవము మనయానందమును ద్విగుణీకృత మొనరించును. ఏకాంతముగానున్నప్పుడు, పనిపాటలు లేనప్పుడు, విశ్రాంతి కాలమున కళోపాసనము మనకాప్తమిత్రము. సుప్రసద్ధ నట శేఖరుడు తాడిపత్రి రాఘవాచార్యులు “మనశ్శాంతిని బడయుటకు నాటకప్రదర్శనములు ముఖ్యసహాయముల”ని చెప్పి పై అభిప్రాయమును బలపరచినారు. చాట్యకళా ప్రపూర్ణుని పలుకులు లలితకళలకన్నింటికీని వర్తించును. అందు ముఖ్యముగా

కవిత కవిత జన చరితములకు పూర్ణ చంద్రోదయము. కాని
 నా కథాని. పరమ సత్యమును గాని ప్రపంచము సహృద
 యులకు మాత్రమే ప్రజ్ఞా నాభ్యము. వాంఛుష్ట వాద
 కాంతమున బ్రేరేపించి యుండలి యకని మొదలను అరవి
 చ్చిన మందల సుమచయమును తొలగించి గోపికాని వా
 సౌందర్య సౌభ్యముల మననాన సమర్థులించి తస్మయ్యులై
 యానందమున నోలలాడు భాగ్యము రసార్థి హృదయులది
 మాత్రమే. కళోపాసకునికి ప్రకృతి యంతయు ప్రేమయము,
 సౌందర్యపూర్ణము, ఆనందదాయకము.

రామణీయములగు సర్థములనిచ్చు సుందరపద సమదా
 యమే కావ్యమని చెప్పి నొప్పును. రామణీయకమునగా త్మణ
 త్మణ సవ్యతనుజూపి మనల నానంద పరమశులజేయు గుణము.
 నిక్కంపు కవిత కిట్టిగుణము సహజసిద్ధము. భాగవత మందలి
 గోపాలకృష్ణుని బాల్యకీడలు, గోపికా గీతములు భీమరగీత
 తులు మున్నగునవి యిందుకు నిదర్శనములు. ఈ గ్రంథ
 ముల నెన్ని మారులు జదివినను తనివి దీరదు. మనము దానిని
 పఠించు ప్రతిపర్యాయమును అందేదొ కొత్తదనము గోచరిం
 చును. ఈ కొత్తదనమే కావ్య రామణీయకమునకు ప్రత్యేక
 లక్షణము.

ఉద్యోగమే కవితకు ప్రాణాధారమని యొకానొక యభి
 ప్రాయము. ఉద్యోగము లేనిది యే మహాకార్యమును నెర

నమోస్తుతం గురవము. ఆనాథులు బ్రహ్మశ్రీయు లేన నర్హస్వినీను
భార్యయు త్యాగిణి, వేళ నావీత్యస్థైర్య సంపాదనార్థమ
లిఖితమన ప్రాణములు వర్పించు వీరవశేష్యుడు ఇంచుకు
దృష్టాంశములు. ఇతర రంగము నుల్లించినను సాహిత్యాంగం
మన నొక ఉద్యోగము ప్రమాదిపాత్ర భరించుచున్నది. ఉద్యోగ
ఫలితములగు మరొకరములు, భావములు శాంతిసమయ
మున సహజ ప్రతిభాకాలియగు వ్యక్తిచే సంస్మరింపబడి కవితా
రూపమున సృష్టమగును. భావోద్యోగమన నేమియో
యెరుగని సుష్కశృంగాయలు కవులెన్నటికిని కాజాలరు.
ఉద్యోగము యొక్క అభావము కళా సౌందర్యా భావమేయని
చెప్పిన అతిశయోక్తి కానేరదు. శృంగాయము భావశూన్య
జ్ఞమై రసార్ధమై విలసిల్లినప్పుడే కవి కుమారుని లేఖని ముఖ
మున ముత్యాల వర్షముకురిసి సాహితీక్షేత్రమును సస్యశ్యామల
ముగా నొనరించును.

మాడుడు

చైత్రనల్లవమాది చక్కిరిగింతలన్, గుప్త లింపగబాడుకోకిలంబా

జలకమాడిన నభోజన విఘనాలక లాలివిప్పిన వేళనాడునెమలి

పండువెన్నెల జున్ను బాలు చేపినరేల స్వరజయకవల్లించుభ్రమరతాల

దానివ్వు పగడాలు కాపుగునల్లు నామకిర్తనసల్పురావచిల్క

అట్లే సాటిలోకము రసవిష్టార్దగక్తి వివరమగు నద్దె యున్నక్తయగును
కవిత్వ

కవిత్వతత్వ నిరతిశయానంద భావభరితాంతః కరముడై

తిక్కనార్యుడు భారతరచన కృత్ ప్రయత్నండుయ్యెనట.

అయిన యొక దివ్య సృష్టియైన హరిహర నాథులచే ప్రబోధితుడగుట భవ్యమున కవిధానేక ప్రభావము. హనుమాది గంభీరమున భావనాశక్తి, వ్రహ్మాద గణేంద్రులలో ప్రముఖులైన పారవశ్యమున తన్మయులైన పోతన్నది తన్మయ భావనాశక్తి. ముఖ్యముగా నీ యిరువురి రచనల సౌందర్యములకు కారణము ఆవేశమేయని తెలియవచ్చును. భావనాశక్తి సోదరాపమున ప్రత్యక్షమైనను దానికి ప్రోత్సాహ కారణము ఉద్రేకమే పరమ విత్తమున వైదికావేశమే కదానన్న యాయుని కావ్యమహత్వమునకు హేతువు.

సహజ ప్రతిభాశాలియగు కవి సృష్టిలో నే వస్తువును దిలకించినను అతని హృదయమున నొక విధముగ సుత్సాహము జనించి, ఆవేశభరితుడగును. అప్పుడాతని హృదయమున కొన్ని భావములు జరించి రసోపయ మగును. ఈ విధముగా భావమునకు రసమునకు జన్మజనక సంబంధముగలదు. కవిత యందు భావ ప్రాధాన్యతను, ఉద్రేక ప్రాముఖ్యతను స్పష్టికరించుటకొరకే నవ్యకవితకు భావ కవిత్యమను నామాంతర మొసంగెనారు ఆధునికులు. ఎవ్వని హృదయము అపూర్వములగు భావములకు నిలయమో అవియే రసమునకు నిధానము. రామశీయకమునకు పట్టుగొమ్మ. అట్లే

హరి డెందఱు పోకి పోవని తలపులు

హని కరుసన్నతలలు నలవని యుపములు

హని కలకు న ముగ్ధజావని పదములు

యీ ప్రపంచమున గానరావు. చూడుడు బాలెంత
రాలైన యొక పల్లెటూరి పడుచునుగాంచి యాధుని కాంధ్ర
కవి కేళిదుడేమని పగ్గించుచున్నాడో.

అత్యంత సుకుమారై నట్లు గనుసించు
పేరాగు నడిచితో యీ దూరపథమెల్ల
ఏ నీతి గడచితో యీ ముండ్ల పొదలెల్ల
ఆకు పచ్చని నిగు లనియాడు నీమేన
నీ భంగి మోసితో యీ పాల భాండంబు
ఏ చాయ మూసితో యీ పాల భాగ్యంబు

అప్పుడు

ః కూర్చుండు మొక్కింత చేర్చుక్కచడుటార
సోలేపు లేకున్న సురపొన్న సుమమట్లు
వ్రాలేపు లేకున్న పనిత మల్పకట్లు
గులకతా బాటలన్ మొలక పూవోటలా
గే చాయ మూర్చితో యీ మెత్తని పదాల
యేతల్లి నేర్పెనో యీయింద్రజాలంబు

అని ఆశ్చర్య మొంది

ఎవరియింటిని ఆయి ఎవరపిండిరిపాలు
చిన్నారిలేగలన్ కన్నెతీగలగట్టి
కన్నాడికడకిట్లు మున్నెవచ్చితి కిట్లు
పొలుచునీపజ్జు బాలెంతవడిచిట్లు
పొలియ్య వచ్చితి పడరాని పొట్టోచ్చి
పొలియ్య వ్రతమంత భాగవతోత్తంబా

అని యథాంత రన్యసమున ముగించు నప్పుడు భావము
కావయన నిరుత్సర బాలకులు “నేను ముందు నేను ముంద”ని

పందెము వైచుకొని రససముద్ర మీదుచున్నారో యను సందేహము కలుచున్నది.

కవి సృష్టికర్త, ఆనంద సౌందర్యము లీ సృష్టి ప్రత్యేక లక్షణములు.

“తమ్మి చూలుకేలు ఓమ్మి నిగలనేర్పు

కవికలంబునందు గలదుగాన

సీత్యరత్నపతనికేచలామణియైయ్యె”

కవి నిర్మితజగత్తు మన దైనందిన వ్యవహార ప్రపంచము నకు శుష్కనీర సానుకరణముగాక ప్రతిభా వంతమగు స్వతంత్ర నిర్మాణమే యనుట నిస్సంశయము. కవి ప్రకృతిని తన కవితా దర్పణమున ప్రతిఫలించ జేయవచ్చును. కాని తత్కార్య నిర్వహణమందు గూడ నాతడొక విధమగు నవ్యత, స్వీయ ప్రతిభ ప్రదర్శించుచున్నాడు. జగుప్సాదులను, ధూమకలుషిత దుర్గంఢములను తిరస్కరించి ఆహ్లాదరమణీయము ను, సౌందర్య మాధుర్యములను గ్రహించును. “ప్రకృతియందు రమ్యము గాని వస్తు తతిని చిత్రకళలు రమ్యముగ దీర్చెడిని”. అతియేకాని కవి యంధుడై ప్రకృతిని నీరసముగా ననుకరింపడు. రమ్యముగా ప్రేర్చుటలో కవి స్వీయభావనా మహిమను, నిర్మాణ కౌశలమును పదర్శించి రవి గానదికూడ కవి గాంచునని తెలియజేయుచున్నాడు.

నీడ తీసిపోయిన తిరిగి శత్రులు

పొలువడ్యునక మడిపులన యాచి

పానువునువీడిలేచు ఛామానికంట

గళిత నిత దుకూలాంచలముల

స్మరించుట కవి యొక్క నిర్యాణ ప్రవృత్త్యమునకు
నిదర్శనము.

స్వీయ నిర్యాణ జగమునందుకవి సర్వ సమర్థుడు. అందా
తనికి దుస్సాధ్యమగు కార్యమే లేదు. దైనిక ప్రపంచమున
జైవ సంకల్పమువలె కావ్య జగత్తునందు కవి కుమారుని సంకల్ప
మమోఘము.

భావములను వ్యక్తీకరించు సాధనము భాష. కావ్యసంసృత
మున శబ్ధార్థములకు గల సంబంధము మానవ ప్రపంచమునందతి
దాంపత్యమును బోలును. వీనిలో నొకటి లేక యింకొకటి
కోల్గిల్లుదు. రెండింటి సంయోగమే ఫలప్రదము. భావమునకా
జ్ఞాదమేత ప్రధానమో శైలికి సౌందర్యమంత మఖ్యము. కవిత
అనంద సౌందర్యములచే విలసిల్లునది కదా! ఆనందము భావమున;
సౌందర్యము శైలిలో. ఈ యానంద సౌందర్యముల సమ్మేళనమే
రామణీయకము. ఏ విధముగ దుఃఖము, కరుణ ముష్ణగు రస
ముల ననుభవించుటలో ఆనందము కలదో, అదే విధముగ
కోధాదులను వర్ణించు రీతులయందు సౌందర్యము కలదు. సంద
ర్భములనుబట్టి శైలియు భేదించు. ఏ భావమునకు యే శైలి
యే వృత్తము అనుగుణ్యమో అది చక్కగా తెలిసి ప్రాసను మహా
కవి తిక్కన. కవుల యొక్క చోద్య ప్రయోగ కొశలము, అమృత

శబ్దావతారము దాల్చి, పాతకులను శిశివ కనుమచేశల సుధామ
యోక్తులతో చితురప్రస్థ పెదవుల కందకింపఁ బలుకఁచును.
కావ్యము యొక్క శైలి మాధుర్యమునకు ప్రమాణము శోభన
సుఖము. పరభాష పదములను స్వీయభాషా సంప్రదాయమున
కనుకలముగ అవధరము గలిగినపుడు పోహళించి స్వీయ భాష
ప్రబోధము జేయువారే నిక్కంపు కవులు.

కవులు నిరంకుసులు. వారికి "ఇదివలయును, ఇదికూడ" దని
యాజ్ఞాపించుట యనమంజరము. రసానుభవమే మననిధి.
అన్యములు మనకనవసరములు. భోజ్యములు రుచికరములుగా
నున్నవియా యని పరిశీలించుటయే మనవిధి. కాని ప్రత్యేకప్ర
మాణముక్తముగ అవగాదులను వాడవలయుననుట భావ్యముకాదు.
ఇట నలుకారములు వాడవలయును, ఇటకూడదు అనియు, పాత్ర
ములుప్రత్యేక లక్షణములతో నొప్పువలయుననియును విధించుట
సహృదయ లక్షణముగాదు. కావ్యరచనకు కావలసినది సహజ
ప్రతిభకాని, కేవలము శుభాశుభ. పాండిత్యము, వ్యాకరణ
వేత్పత్వముకాదు. కావ్యము సప్రదయుల కానందము గూర్చు
గలదాయను ప్రశ్నయేముఖ్యము; ఇతరము లసంభావ్యములు.

కావ్యములు సీతిభోధకముగా నుండవలయునని యొకమతము
ఉండిన నుండవచ్చును. కాని కావ్యప్రధానోద్దేశము సీతిభోధనము
మాత్రముకాదు. నీతిని బోధించక పోయినంతమాత్రమున నొక
కావ్యమును రసప్రదయము నుండిపోయినట్లు రసికసమ్మతము

గాదు. కావ్యప్రధానోద్దేశమును నివర్తకతత్వమునకు నీతిబోధనము విశేషమునై ముగించవలయును; గాననీతివాదులయొక్కయు తాజ్వి కులయొక్కయు అక్షుగులకు ను ముగులొత్తము వారికి చరణాశ్రిత వాసియొకవితాకాంత యూజిగ మొనరింపజాలదు.

కవికి తాత్వికునకు కన్యాయేనాగెను
బహుదినాలు వాక్ప్రపంచమగును
రాగ రహితకవి, రాగమత్తకవి
సగుణ నిర్గుణముల సఖ్య పాల్గొన?

మార్పుజగల్లక్షణము. మానవప్రపంచమున నిదివిస్పష్టము. ఆదినుండియు మానవుడెన్ని యోమార్పుల నందినాడు. సమస్త వ్యవహారములందీ మార్పు సుస్పష్టము. సాహిత్య మీసా మాన్య సూత్రమున కపవాదము కాజాలదు. ఇంతయేల? సాహిత్యమునకు మార్పు, నవ్యతయే శోభ గూర్చుననుట పరమసత్యము.

“కాలధర్మానుగతమై జగప్రవృత్తి

మారునపుడు వాఙ్మయమును మారునిజము”

ఒక జాతియొక్క సారస్వతము ఆ జాతియొక్క జాతీయ జీవనము కద్దమువంటిది. కావున వాఙ్మయము ఒక పురుషాంతరము నుండి మరియొక పురుషాంతరము వరకు క్రమ క్రమాభివృద్ధి నొందుచుండును. ఈ సందర్భమున రామప్రోలు సుబ్బారావుగారి వాఙ్మయము ఉవాహరణ యోగ్యములు. “కవి యొక్క కర్మయే కావ్యము.” అయితే కవులన నెవరు?

మంత్రద్రష్టతై చందస్సుల నవతరింప జేసిన నైదికర్ముల కవులు; స్థాన హారంగతులై యుపనిషత్తులను పాదించిన బ్రహ్మవాదులు కవులు; ఆనందోపాసకులై మానవ జీవిత మాధుర్యమును సంరక్షన మొనరించిన కాళిదాసాదులు కవులు. అయితే యీ కవుల కందరకు ఏకాదర్శమే గోచరింపదు. లక్ష్య లక్షణముల రెంటును అంతర మగపడు చున్నది. ఆంగ్ల సాహిత్యమున గూడ నీ మార్పు విస్పష్టము. ఛాసరు పేర్కొన్నవారు, మిల్టన్ కీట్స్ ల కావ్యము లిందుకు నిదర్శనములు. నన్నయ, తిక్కనలు, ఎఱ్ఱనసోమనలు, శ్రీ నాథ పోతనలు, పెద్దనమూరనలు, శేనుగు వాఙ్మయమున మార్పువకు త్రోవజూపినవారు. లక్ష్య లక్షణముల రెంటి యందును ఈ కవులలో నంతర మగుపడు చున్నది.

సాఘ జీవితమునకు సాహిత్యమునకు వీడరాని సంబంధము కలదు. ఒక కాలమునందలి నాగరికత ప్రత్యేక స్వరూపమును దాల్చుటకు కారణములు, ఆ నాగరికతపైనగల యితర ప్రభావములు (influences) ఆ జాతియొక్క సాహిత్యమునందును స్పష్టముగా గన్పట్టును. అసాధారణ ప్రతిభాశలియుగు రచయిత స్వీయ వాఙ్మయమునందు నూత్న శక మారంభించి సమకాలిక సాహిత్యమునకు గొత్త రుచులను గల్పించుటయు గలదు. కాని యెంతటి శేముమీ సింధువైనను సమకాలిక సంస్కృతి, విజ్ఞానము, ఆదర్శములు, నైతిక మానసిక విప్లవ

శక్తులు మున్నగువాని ప్రభావమునుండి తప్పించుకొనజాలడు. వియోక్త వ్యక్తిత్వము, తత్కాలముండలి యాదర్శములు, వీని పరస్పర ప్రభావ పరిణామ ఫలితము సాహితీ చరిత్ర మున నొక విలక్షణముగు రస వద ధ్యాయమును ప్రారంభింప జేయును. ఇందుకు మన యాధునిక కవి కుమారుల ఖండ కావ్యములు, భావకవిత ఉజ్వల దాహరణములు.

అది యేమి చిత్రమోకాని ప్రపంచమునప్రతి సారస్వత మునకును ఆరంభము పద్మ రచనయే. పూర్వకాలమున నేటి వలె విజ్ఞానము ఎక్కువగా నభివృద్ధి నొందక, ఉన్నది కొంచెము సరిగా ప్రబలక యుండుటవలన మానవుల హృదయశక్తి బలవ త్తరమై యుండెను. వారి మెదడుకన్న హృదయమే గొప్పది. కావుననే కాబోలు గద్యరచనకన్న పద్యవాఙ్మయము, కవితృము ఆ నాడు యెక్కువగా నభివృద్ధి నొందినది. అది కవులందరు పురాణములకే ప్రాముఖ్య మొసంగిరి. కావ్యములు, నాట కములు తరువాతవి. జనులకు మానవాతీతములగు విషయము లంగు రక్తియు, దేవతల మహిమయందు భక్తియునిండి. అను కా రణమైయుండినో పును కవులును తమ కృతులు జనాదరణకు ప్రాప్తములు కా లయునను తెలంపుతో రచించుటచే అనాడు పురాణములు ప్రబలియుండును. ఆకాలమున మతమునకు ప్రజాశీలమునకును అవిగాభావ సంబంధమే యుండెను. మతిము నకు సంఘమునగుల మహనీయ ప్రాముఖ్యము, మానవుల

నావేళ భరితులనుగా కేయటలో చాని సామర్థ్యము, పురాణ రచనాకారణములలో నొక్కటియై యుండునోపును. కాలక్రమమున జనుల దుచిభేదమే సాహితీయందలి మూర్ఖులకు కారణమయ్యెను.

అంధమున నన్నయాదులు స్వతంత్ర కావ్యరచనా శక్తికి జాలినవారయ్యెను పురాణముల నాంశికరించుటతోడ క సంస్కృతి నందియుండుటకు కారణములు దేశ కాల సాత్రములే యనుట సత్యము. వైదికావేశమున సాంస్కృతిక ఒహుశం బకు కైలిని భారతరచన గావించిన మహాత్ముడు నన్నపాదుడు. రాజనీతి రహస్యములెరింగి తీసిగొలుపు. తెనుంగున భారతరచన సాగించి ప్రబంధావళికి బీజముల గావిన వాఙ్మయపురంధరుడు తిక్కనసోమయాజి. నన్నయ తిక్కనిల విలక్షణ వ్యక్తిత్వముల సమన్వయించిన డక్షుడు శంభుదాసుడు. సోమన శబ్ద చిత్రములకు ప్రాధాన్యమిచ్చినాడు. పాల్కురికి కవి నాను తెనుంగున తన రచనలను విలసిల్లజేసి స్వీయ భావ ప్రచారము నిరాఘాటముగా సాగించినాడు. శ్రీనాథ పోతనలు సమకాలికులు. కాని భాషాసేవ యొనర్చినదిభిన్నమార్గముల. అక్కచెల్లెండనదకు భక్తిశృంగారములు పేర రచనలయందు లగ్ని చిల్లిగా నల్లుకొన్న రెండు నీగలవలె నొప్పుదున్నవి. సానల దీనిన జాతిరత్నములకు సాహితీసుందరికి కావ్యయొనంగినవారు పెద్దన రామరాజభూషణులు. కల్పరాచాతుర్యము సూర్యుడి.

వర్ణనానైచుణ్యము రామకృష్ణుఁడది. ఇట్లాంధ్ర సారస్వతమునగ
ణనీయుడగు ప్రతివ్యక్తియు స్వీయాభిప్రాయములను, ఆత్మవ్యక్తి
త్వమును ప్రకటించుచు స్వతంత్రములగు దారులనుద్రొక్కి మా
ర్పు వాఙ్మయలక్షణమని చెప్పక చెప్పినారు.

నీరసానకరణములు బింబప్రతిబింబ సద్రుశములగు
ప్రబంధములు మనసారస్వతమున కొన్ని జన్మించినవి. పరంపరా
గతములగు భావములే, పూర్వ ప్రబంధముల పోకడలేవానికి
ముఖ్య లక్షణములు.

“శివుడుకాతాంశవ మాడనాడవెవిశాచీ భూత భేతాశముల్?”

శతక వాఙ్మయమొక్కటే యీ కాలమున సాహిత్యమని
చెప్పదగినది; అట్లుండ వచన వాఙ్మయమునకుపునాది వేసినవాడు
చిన్నయసూరి. కానితెనుగు వచనము చక్కడనముతో ముద్దు
లాల్కినది వీరేశలింగయుగమున. వీరేశలింగము గద్యతిక్కన;
అపరనన్నయ. మన వాఙ్మయమును సర్వాంగ శోభితము జేసినది
వీరేశలింగంపంతులు. వారు“అంధ్ర సాహితీ పునరుద్ధరణ ప్రభా
వు”లగుట నిక్కువము.

సంఘ సంస్కరణ: నవ యుగోదయము.

శ్రీ వీరేశలింగ యగమన సాహిత్య లక్ష్మి సూక్ష్మశోభితో విలసిల్లినది. ప్రబంధ కవిత్యాది శృంఖలా విమోచనమువలన కళకళలాడు నెఘోముతో కింపెన లారింబి. నిడుదలగు సమాసములపై మక్కువమాయమైనది. చదివినను వినినను జనులకగమగుశైలిని అచ్చపద పరికరముతో అలవర్థమును వ్యక్తీకరించు గ్రంథ సముదాయముపై ప్రీతిపొచ్చినది. రాజుల ఇష్టానిష్టములనుసరించివారికవకూలమగు రచనలు సాగించు కాలమంతరించినది. సామాన్యప్రజల జీవితమునకు ప్రామాణ్యముపొచ్చినది. ఉదేశికము కవితారంగమున ప్రయత్నిస్తానను నాక్రమించినది. జీవితకళతో సాహిత్యము లేజోవంతమైనది.

సారస్వత ప పంచమున వీరేశలింగము త్రొక్కరి త్రోవ లేదు. ఆయన బహుముఖ సారస్వత సేవకు ముఖ్య కారణము ఆంగ్లవాఙ్మయ సంపర్కము. ఆ కాలమున విశ్వ విద్యాలయము లందాంగ్లేయ విద్య నభ్యసించిన విద్యార్థికులు ఆంగ్లేయ భాషాభిరుచులనుగలిగి అమార్గమునజేయబడినరచనలకు పోల్చనహించి, మరియు శ్రీ వీరేశలింగముగారిచే స్థాపింపబడిన యీనవీన సారస్వతోద్యమమున పాల్గొనిభాషాయోషను మేలిసొమ్ములతో నలంకరించిరి. తెనుగున ఆధునిక పద్ధతులపై నాటక రచనకు పునాదులు వేసి గురుజాడ అస్పారాపుగారికిమార్గదర్శియైనది, శ్రీ వీరేశలింగముగారియమ్మ త లేఖనియే. ఆంగ్లవాఙ్మయ సంపర్కముకలన నాంధ్రమున విషాదాంత నాటకము ఉద్భవించినది. రామకృష్ణ చార్యుల వారి విషాద సారంగధరముట ప్రత్యేక స్మరణీయము. సాంఘిక

దురాచారములను ప్రకటించు నాటకములీ. నవీనోద్యమ ఫలితములే. చారిత్రక సాంఘిక అద్భుత కథా ప్రధానములగు నవలలు మన సారస్వత నికుంజమున మొగ్గ దొప్పిగినవి. రాజశేఖర చరిత్రము, చిలకమర్తివారి నవలలు, మాలపల్లి, ఇటీవల అడవి బాపిరాజు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణగార్ల రచన లిందుకు నిదర్శనములు. కాశీభట్ట బ్రహ్మయ్యశాస్త్రి, వేంకట లక్ష్మణరావు, పానుగంటి లక్ష్మీనరసింహారావు మున్నగువారు వ్యాస రచనలో ఆత్మ ప్రతిభా సూచకముగు వివిధ మార్గములను జూపినారు. ఈ విషయమును గూర్చి విపులముగా ముందు చర్చింతము.

దేశచరిత్రము, శాసన పరిశోధనయందు విద్వాంసులు శ్రద్ధవహించినారు. కవితావిమర్శనము పూర్వ పద్ధతులను విడిచి నూతన మార్గముల నడచినది. సంవత్సరాది సంచికలో విద్యాధికుల వ్యాసములు, గ్రంథాలయ సర్వస్వమునందలిరాయప్రోలు వారి విమర్శనములు, దువ్వూరి, బసవరాజుల వ్యాసము లిందుకు నిదర్శనములు. కవిత్వ తత్వవిచారము, అనంత కృష్ణ శర్మగారి వ్యాసములు సాహితీ విమర్శనమున కొత్త పద్ధతులను ప్రవేశపెట్టినవి. ఆంగ్లభాషయందువలె వసంతలేఖలు శారద లేఖలు పత్రికల నలంకరించినవి. కవిజీవితములు, వ్యక్తిచరిత్రములు, స్వీయ చరిత్రలు మనభాషయందు కూడ ప్రభవించినవి. ఈ నవీనోద్యమముకు పాణినిధారము పత్రికా వాఙ్మయము.

అంధ్ర) కృష్ణా పత్తికాధిపతులొనరించిన సేవ తెనుగు వాఙ్మయమున స్వగౌరవములతో లిఖింపదగినది. ముట్నూరి కృష్ణారావుగారి సంపాదకీయములు తెనుగున నొకకొత్త శైలిని కళా ప్రపంచమున కొత్త రుచులను ప్రబలజేసినవి. భారతి, శారద, సాహితీ, సుజాత, ఇటీవల ప్రతిభ మున్నగు మాస పత్రిక లొనరించిన సేవగణనీయము. పైన బేర్కొనబడిన యన్నింటికిని మార్గదర్శి శ్రీ వీరేశలింగము పంతులే.

ఆనాడు సంఘసంస్కరణోద్యమ ఫలితముగా ఆంధ్రమున నెంతయో సాహిత్యముద్భవించినది. వీరేశలింగము బ్రహ్మమతావలంబుడు, సంఘసంస్కారి, దక్షిణదేశ విద్యాసాగరుడు. ఆయన స్వభావములను తన రచనల మూలకముగా నాంధ్రావనిలో ప్రచార మొనరించినాడు. ఈ ప్రచారము ఆంధ్రులను మేలుకొలిపినది. ఈ విధముగా నవయుగోదయ మొనరించినాడు వీరేశలింగ దీక్షితుడు. ఈ నవయుగ ప్రభాతమున వీరేశలింగమున కించుమించు సైదోడులగు వైతాళికులు, వేంకటలక్ష్మణరావు, వేంకటరాయశాస్త్రి, వీరభద్రరావు, వడ్డేపి వావిలికొలనులు, జయంతి గిడుగులు, తిరుపతి వేంకటకవులు, నాగేశ్వరరావుమున్నగువారు. లక్ష్మణరావుగారు నిజాంరాష్ట్రాంధ్రులు.

లక్ష్మణరావుగారు వివిధ విజ్ఞాన శాఖలయందు పరిణతులు బహుభాషావేదియు. విజ్ఞానసర్వస్వ సంపాదకులై, విజ్ఞానచంద్రికా గ్రంథమండలి స్థాపించి ఆంధ్రులకు విజ్ఞానభిక్ష పెట్టిన విజ్ఞాని లక్ష్మణరావు వేంకటరాయ శాస్త్రి సంస్కృతాంధ్ర

ములయందు మహా పండితులు. ప్రతాప రుద్రేయము ఆయన కళావేత్తత్వమునకు, స్వతంత్ర నాటక రచనాశక్తికి నిదర్శనము నాహిత్య దర్పణాది గ్రంథములను రచించి సైవధ ఆముక్త. మాల్మదలకు వ్యాఖ్యానమునఁచిన యాతడు నిజముగా జంకు కళంకులేని కవి చంద్రుడు. పరితోషిత కోవిద్యేంద్రుడు. ఇరవదియవ శతాబ్దాంతమున ఆంధ్ర మహా పండితులలో ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వముగలిగి, చారిత్రాత్మకములగు నిర్ణయములకు కారకులు జయంతి రామయ్య, గిడుగు రామమూర్తి నాథులు. ఆంధ్రమహా పురుషులలో పేరువురకు ఉత్కృష్ట వ్యాసములు గలవు ఇరువురును ఉద్ధండ పండితులు, విజ్ఞాన నిఘంటు. ఇరువురు కళా ప్రపూర్ణులే. ఇరువురి జీవిత పరమావధి భాషా సేవయే. ఇరువురు తన దర్శ నిర్వహణార్థము తమ సర్వస్వము ధారపోసినారు. ఇట్టి ఏకాశయ బంధులయ్యు వారు భిన్న మార్గానుకూయులు, వ్యావహారిక భాషను గ్రంథముల

కండయై నిలిచినారు పానగంటివారు. రామయ్యగారి వాడ మును బలపరిచినారు. ఆంధ్రుల యశోవంతమగు చారిత్రను గంధస్త మొనరించినవారిని భాస్వంతమగు భవిష్యత్తును నిర్మింప ప్రబోధించిన మహానీయులు చిలుకూరి వీరభద్రరావుగారు తిరు పతి వేంకటకవులు కవితకు స్వేచ్ఛానిహళ మొగంగి ప్రజలలో వాఙ్మయాభి రుచిని పునరుజ్జీవింప జేసినారు. సారస్వతోద్యాన వనమున వీరు కల్పించిన క్రొత్తవాడులనుండి యుద్భవించిన నూతన కవిత్వవల్లి నవ ప్రసవములను విరబూచినది. ఆంధ్రు నికాంధ్ర కవులలో వీరికి శిష్యులో, ప్రశిష్యులో, ఏకలవ్యశిష్యులో కాని వారు లేరనుట అతిశయోక్తి కానేరదు. ఆంధ్రావనిలో పద్మరచనకు బహుళ ప్రచారము కల్పించిన వారలు తిరుపతి కెంటకవ్రలు. గంగావ్రవాహమును బోలు వీరి కవితావాహిని యందు స్నానమాడి సాహితీ దేవాలయమున ఖండకావ్య కుసు మములతో ప్రవేశించినవారు నవ్యాంధ్ర కవి కుమారులు. వీరిని గురించి “వానలో దడియనివారు మద్దురువధానమృదూక్తి మరంద ధారలోగడుగనివారు మా కెచట కానగరారిల తెల్లు నాడునక” అని వచించి నాడొక యాధునిక కవి కుమారుడు. ఇంకొక కవి మిత్రులు “ఎన్నడు జెందు పల్కొదవ దెవ్వని నాల్కు యేమధార భావోన్నతుని రసార్ధ హృదయక తరియింతుట మన్ననగాంచ నాంధ్రీ” అని ప్రశంసించి తమ హందర సందమును సీరిజినట్టి భిక్ష యిదే నీకెయింపగడమని తక భరణముగా వర్ణించినారు. తిక్కన కేతవల యనంతర

మిట్టి రమణీయ దృశ్యము ఆంధ్ర సాహితీ చరిత్రమన వేరొక్కటి గానరాదు. సుప్రసిద్ధుడగు నింకొక కవి శేఖరుడు.

ఇలుదాటి నీవు రావలెగాని

నీ పదంబులు నమస్కృతులతో మునిగి తేలు

వతి నెంచి నీవు సమృద్ధి జూపవలె గాని

బిరుదాళి నీ రొత్తు తురగలించు

చేసాచి నీవు యాదంపంగవలె గాని

మణులతో నీ కొంగు తొణిగి పోవు

తల పూని పీపు చే కలమండవలె గాని

సిసలైన కవనంబు చెంగలించు

అని సముచితముగా ప్రశంసించినాడు.

ఈ విధముగా సాంధ్యులు మేలుకొనినూత్న ప్రభాతము నాహ్వానించినారు. ఆనమయమున దేశీయ మహాసభ ఆంధ్రుల హృదయ క్షేత్రముల స్వాతంత్ర్య బీజముల నాటి వారిని వీర పూజా తత్పరులను గా నొనర్చినది. ప్రజాశక్తి, పట్టాభి, సాంబమూర్తి, నాగేశ్వరరావులవంటి యాంధ్రమహా నాయకులు దృఢవినిజాతీయోత్సాహము నినుమడింప జేసినారు. ప్రజలలో స్వతంత్ర భావములు ప్రజ్వలించినవి. తత్ఫలితముగా జాతీయ వాఙ్మయము జనించినది. ఆంధ్రమహాసభ ఆంధ్రీయము ప్రబోధించినది. ఆంధ్రీరాష్ట్ర సమస్య ప్రాముఖ్యము నందినది. రాష్ట్ర సంపాదనార్థము ప్రబోధ వాఙ్మయము పెరిగినది. శ్రీ తుమ్మల సీతారామమూర్తి చౌదరిగారి రాష్ట్రగానమిట ప్రత్యేక స్మరణీయము. గాంధీ యగ మారంభమై 'సత్యము'

చూచు మును మును మేటివారల మూర్తి
ల యెడి మంత్ర మహిమను జాతిబంధము
ల్ని గొలుసులుజారి సంపదలబ్బెడున్.

ఎల్లలోకము సౌత్త యిల్లయు
నన్యభేదము వెల్లికిల్లయు
వెలనెరుగని ప్రేమబంధము
వేమకలు గురియ

మత ములన్నియు మాసిపోవును
జ్ఞానమొక్కటి నిలిచి పోవును
అంత స్వర్గసుఖములన్ని
యవని విలసిల్లున్.

అని గురుజాడ వారి వాక్కులవంటివి ఇతర ప్రముఖుల
రచనలయందును కాననగును. వంగ వైష్ణవ గీతములందలి
రక్తి, ప్రేమ, ప్రకృతి పురుషుల లీలా విలాస వర్ణనము
వేంకట పార్వతీశ్వర కవుల ఏకాంత నేరయందు కానన
గును. బ్రహ్మసమాజ ప్రాబల్యము కృష్ణశాస్త్రి గారియందు
గోచరము. వైష్ణవ సంప్రదాయమందలి ప్రేమయే కాబోలు
సవ్యకవుల రచనలయందు గోపాలకృష్ణము, వేమగానము, రాధ
విక్కిలి ప్రాముఖ్యముగలిగి రసికుల హృదయముల కాహ్లాద
ముగలిగించుట. రాధాకృష్ణుల మధుర ప్రణయమును గూర్చి
శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి శృంగారవీధి పోతనా

మాత్యుని భీమరగీతాదులు మన భావకవి కుమారుల రాధా కృష్ణుల ప్రణయ సంకీర్తనమునకు కొంతవరకు కారణమేము? పోతనాద్యునివలె నవ్యులను ఉదేక ప్రధానవాదులు.

ఈ ప్రోద్బలములన్నిటిలో నెన్నదగినది అంగ్లసారస్వత ప్రోద్బలము. భిన్న నాగరికతా సువర్కము భిన్న సారస్వత సంబంధము ప్రతి సాహిత్యము నందును విప్లవము కలుగజేసి తీరును. ఈనాటికి తెలుగు సారస్వత వాహిని సంస్కృతాంగ్లేయ వాఙ్మయ వాహినీలతో సంగమించి శ్రీవేణీ సంగమ సౌందర్యమును, ధిక్కరించుచున్నది. అంగ్లభాషా వ్యాసంగము ఆంధ్రభావ కవికుమారులను స్వేచ్ఛాను రక్తులు గను ఆశయ పూరితులుగను జేసి సహజ భావనా మహిమకు దోహద మొనరి ఉజ్వలభావ పూరితములగు రచనలను దీపింపజేసినది. అంగ్ల సహాయమున విశ్వ సాహిత్యముతో సంఘర్షము కలిగి ఆంధ్ర సాహితీ దృష్టి విశాలమైనది. నవ్యాంధ్ర కవితకు ముఖ్యాంగ్ల సాహితీ ప్రోద్బలములు వర్ణనవర్తమేల్లీకీటు రచనలని చెప్పవచ్చును. (Wordsworth) పృథ్వి ప్రేమ, పృథ్వుత్యసాసన కీటున భావసౌందర్యము, భాషా మాధుర్యము మేల్లీ స్వాతంత్ర్యాదాహము, ఆధ్యాత్మిక తృప్తి, అస్పష్టతా మాధుర్యము అభినవాంధ్ర కవి కుమారుల యందు ప్రస్ఫులముగా లభించును. ఈ మువ్వరు కవుల కావ్యజీతి యందలి శాస్త్రమగు సంగీత ధ్వని మన యాధుని

కాంధకవుల రచనలయందు గానవచ్చును. పైన బేర్కొనబడిన యాంక్ష కవికుమారులయందు నీతిని రసపోషణకే యగ్రతాంబూలము; మరియు పరాసు విప్లవమునకు ఆంగ్ల వాఙ్మయమునకు గల సంబంధము వంటిదే గాంధీ తత్వమునకు మన నవ్య కవికుమారుల స్వాతంత్ర భావములకు గల సంబంధము. క్లెటో తత్వము ఆంగ్ల భావ కవికుమారుల కేవిధముగా నాకర్షించి వారి ప్రతిభకు దోహద మొనరించినదో అదే విధముగా వైష్ణవ గీతముల భక్తి ప్రేమలు మన కవుల భావనా శక్తిని విజృంభింప జేసినవి.

కాని నవ్య కవుల రచనలు ఆంగ్లభావ దాస్య పరిణామములు, తదనుకరణానుసరణములని చెప్పటతప్పు. వీరి రచనలు సహజ ప్రతిభకాల వాలములును ఉజ్వల భావనా మహిమచ్ఛ ప్రదీప్తములును అని తెలియనగును. ఈ రచనలలో తెనుగు దనము మూర్తీభవించి యుండును. స్వీయభావ ప్రధానములగుటచేత వీరియందు విలక్షణ వ్యక్తిత్వము ప్రస్ఫుటము. ఈ భావ వైలక్ష్యమేకాక శైలీ ప్రత్యేకత ఆధునికరచనలవిశేష గుణము. ఆంగ్ల భాషావ్యాసంగము కొంతవరకు వీరి కవితా శక్తికి దోహద మొనరించినది. అంతియ.

“ఇరుగు పొరుగు సీమలలోన

మెఱిగెల్లాలయు పలుకులను

జాతి సానల పలకదీర్చి, తెనుగు

బంగారు తీవె సూత్రింతు రెలమి
చేత నాహ్లాద రమణీయ చిత్ర రచన”

అంత మాత్రమున తెనుగు సరస్వతీ సౌందర్యము స్వీయ ప్రత్యేకత కోల్పోవదు. తెనుగు దనము భావ కవి కుమారులు మిక్కిలిగా ప్రేమించి పోషించుకొను గుణము. కావున వారు భాషా వసూటి కొనంగు భుజనములు ఎరువు సాములుకావు. విశిష్టమగు భావనాశక్తిచే నుద్దీపింపబడి భవ్య మగు నావేశ ఫలితములగు వీర రచనలు గంభీర భావ శోభిత ములై సౌందర్య విలసితములై తద్రచయితల సహజ సామర్థ్యము వ్యక్త కరింపుచున్నవి.

ఆధునిక కవితయందు కవి హృదయము ప్రతి బి.బించును. కవి యొక్క ఆశయములే, సామాజికములగు పలువిషయములను గురించిన యాతని భావములే నవ్యకవిత యందు గోచరించును. కవి షరోక్షముగా నేదోయొక సందర్భమును కలిగించుకొని కాక ప్రత్యక్షముగా పాఠకుల నుద్దేశించుట నవ్య కవుల యలవాటు.

“నన్నిపోదురుగాక నాకేటి సిగ్గు
నాయిచ్చయే గాక నాకేటి వెరపు”

అని పలికిన భావ కవిండుని

“నావలెనే యాతడున్నత భావశాలి
ఆగి కోలేడు రేగునూహలనొకింత
ఇంత చిటుగీతియెడ వేగిరించునేని”

పాడుకొనును, తాండవస్వత్య మాడుకొనును, అను
వాక్కులిట శుదహరణ యోగ్యములు, భావకవితలో కవి
చెండ్ల భావములకే ప్రాధాన్యత

“నా కనుల యెట్ట యెదుటన నా జనకుని
జనని కుత్తుకలను గోసిననునడిగె నతండు
నే దయాంబుధినిగాదా యటంచు
ఓ ప్రభూ! నీవయ్యటి నే నొదిగియుండి;
నా కనులయెట్ట యెదుటన నా లతాంగి
ప్రాణములు నిల్పునం దీసినను నడిగె నతండు
నే దయాంబుధినిగాదా యటంచు
ఓ ప్రభూ! నీవయ్యటి నే నొదిగి యొదిగి;
నా కనులయెట్ట యెదుటన నా యనుంగు
తనుట కుత్తుకనులిమి తానను నడిగె న
తండు నే దయాంబుధినిగాదా యటంచు
ఓ ప్రభూ! నీవయ్యటి నే నొదిగిపోయి;”

అని యాదయాంబుధి పాద పంకజముల కడమోకరిల్లిన
శ్రీ విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారును,

‘నా కవితా పథూటి పదనంబు నెగాదిగ జూచి యాప
రేఖా కమనీయ వైఖరులగాంచి భళి భళి యన్నవాడె, మీడె

కులమన్న ప్రశ్న వెలయించి చివ్రక్కున లేచిపోవుచో,
బాకున గుమ్మినట్లుగును పాఠివ చంద్ర వచింప సిగ్గుగుణ్.

అని హృదయా వేదనను వెలిబుచ్చిన జ షువా కవి
వరుడు యీ విషయము నిరూపించుచున్నాడు. ఈ కవులు
ఆనేక పూరితులు గాక, వారి హృదయములందు రసోదయము
గలుగక కవిత్వా రచనకు ప్రక్రియింపర. గాన కి వారి రచన
లలో భావములంత యుత్కృటము గా హృదయమునుం? దూసి
కొని వచ్చునవిగా నుండును. చూడుడు,

“ప్రకృతిని తనలాన నాకు గన్పడగనీక
దాచుకొన్న డనూయిచేతను మదీయ
హృదయ రాజ్యాధిపానుని విడిచియిడు;
వీను భరియింపగాజాలనీ దురంత
కుటిలదారుణకార్య సంఘటన మింక
ఎవ్వరని ప్రకృతినన్న ఊహింతు వీవు
అంశకారము నదైన లావరింప
కంపిత నిశీధ మేఘ సంఘములు గ్రహ్య
భయ దమాలిక చేత నరగ ప్రపంచ
రాజ దండము ధరియించి ప్రతిభతోడ
మేరుభూధర శిఖర సామిప్యభాగ
పీఠిక్కును గొల్వదీరినభీతి దబిలి
తతమహాగ్ధన ఘోషయేశ్వరిగజేసి
ఫర్వపైకాచగణము సు స్తయము నేయ

చండ్రసింహుల గనుల శాసనము వ్రాసి
కడని బంధింతు సర్వలా కాల నేను
సకల వత్తశాస్త్ర సారకస్తార కలెత
నిజమనోరథ భిన్న గంతిపుడను
వసుల నాతని జూపించి గదలిపామ్ము
వన్నిశిత వీక్షణ నిపాత మార్గణముల
గెరలి యెవ్వడుబోడు ప్రకృతి నిజంబు
హస్త నాన్వయజూపి చవేని వినుము
అన్నికణములు రాలు నేతాలతోడ
వేడి నిశ్వాసములను కెందెవలదిరి
తనువు ఆవాద వస్త్రంబును మహాగ్ర
గతిని గంపించి పోవ దుర్బుధివిగాన
నీదు నైభవము నిన్నబూదిగాగ
నిపుడ భీషణగతి కపియి.తు నేను

ఉత్సాహము ఆవేశము, ఉదేకము నవ్యకవితకు
ముఖ్య లక్షణములు. ఆవేశ సాగరమును నిగహసహాయ
మున నీదు వాడు కావ్యకర్త. ఏ వహాయమును లేక ఆవేశ
మేవైపున కీడ్చిన ఆ వైపునకు దిరుగువాడు భావకవి. కావున
కథాచమత్కారము, వర్ణనా నైపుణ్యము, పాత్రోపాధాన నవ్య
కావ్యములందంతగా గానరావు. రసానుభవమున నార్ద్ర హృద
యుడైన కవి కుమారుని లేఖన విన్యాసమే నవ్య కవితా
విలాసము.

అండ్లయ కవులతో నవ్యాంధ్ర కవులకు కొన్ని పోలికలు కన్పట్టచున్నవి. అండ్ల వాఙ్మయమున వలె తెనుగు కవులకు స్మృతి కావ్యములు గోచరించుచున్నవి. సామ్రాజ్య రామిరెడ్డిగారి 'భగ్నహృదయము' విశ్వరాధవారి "వరలక్ష్మి త్రిశతి" యీ గాటి స్మృతి కావ్యములలో నగ్రగణ్యములు. స్వేచ్ఛరు, మిల్టను, షెల్లీ, అర్నాల్డు మున్నగువారి చేతుల యందు నిగ్గులు దీరిన గొప్పకావ్య (Pastoral) ప్రభావము రామిరెడ్డిగారి "వనకుమారి" యందు కాననగును. మర్మకవుల (Mystic poets) యస్పష్టతా మాఘర్యము శ్రీ రాయప్రోలు వారి కృతులయందు కన్పట్టును. అండ్లయ కవులవలె నవ్యాంధ్ర కవులుగూడ సౌందర్యా రాధకులు. జీవితమునందలి సామాన్య విషయములందు గూడ వీరు కవితా కన్య సౌందర్యమును దర్శింతురు. "అర్చిపురుగు," "గిజిగాడు" మున్నగు మనోహర ఖండకావ్యములిందుకు నిదర్శనములు,

“సరస వైతన్య రంజిత జగతియందు

కవి గ్రహింపగ రాని వస్తువులు గలవె?

రాళ్ల నేడ్పించు పచ్చి విరహము భాతి

వీళ్లచే జోలబాడించు తల్లు బట్టు”

అండ్ల కవులవలె మనవారికి పూర్వోఘండో రచనల యందు కొంత యనంతప్రతి కన్పించు చున్నది. ద్విపద, ఆట నెరుది, తేటగీతులకు తెనుగులో గలిగిన ప్రచార బాహుళ్యము,

గురుజాడవారి 'ముత్యాల సరములు,' అబ్బూరి రామకృష్ణా రావుగారి నూతన ఛందో బద్ధములుగు రచనలు యీ విషయమునకు దృష్టాంతములు. అంగ్ల భావ కవితా యుగమున తత్సాహితీ విమర్శనమందు గూడ చారిత్రాత్మకములగు మార్పులు కలిగినవి. శబ్ద విచారములతో సంతృప్తినొంది, సాంకేతికములును, పాండిత్య పరిదర్శనములును అగు జాననను, పోవుల విమర్శన లంతరించి పెళ్లీనాటి రస హృదయాల సరస విమర్శలు అంగ్లభాష నలంకరించినవి. తెనుగు విమర్శనా సాహిత్యమున గూడ నిట్టి మార్పు విస్తృతము. ప్రకృత్యుచాసరా ఫలితముగ నాంగ్ల సారస్వతమున పరంపరా గతములు, సాంకేతికములునగు బంధనములు విడిపోయి మానవ జీవితము ముక్కు నిష్క్రావజ్యము సరళత, అమాయకత కవితా రంగమున ప్రధాన పాత్ర నభివర్ణించినవి. బ్లైకు, వర్డుస్వర్డు వంటి కవులు శైశవము నారాధించిరి. Coleridge, simple unsophisticated nature ను కవితాగాన మునరించెను కావు కవియగు Burns ను ఇట్టివాడే. దీనుల యెడదయ పేదలయెడ కరుణ బర్న్సు కవితలో ప్రధానములు. ఈ కవుల యందు పాండిత్య శౌండిర్యమునకన్న సరస సాహిత్యమే అధికము. పై విషయములన్నిటియందును ఆంధ్రాంగ్ల కవులకు సామ్యముకలదు. సమకాలీనములగు నవీన భావములు, సామ్యవాదము, హరిజన సమస్య, ఖద్దరు, రాత్నము, వైరాగ్య

రాహిత్యము, రాజసగుణ ప్రాధాన్యత [ముఖ్యముగా ఉమరు ఖయ్యాం (ప్రభావము) నవ్య కవితాలక్షణములలో కొన్ని.

భావరంగముననే కాక క్రియాంగణమును గూడ స్వాతంత్ర్య కాములు నవ్యకవులు. భవభూతి వీరికి మాన్యవర్తి.

“ఈ వినూతన భావముల్ తావిలేని
పువ్వులని యంధలోకము నవ్వనిమ్మ
ఈ దిగంత ప్రణయ రేఖ పాడులైన
మధువు లూరించుబో నాదు హృదయమును”

భావి భారత ప్రత్యూషమును గాంచి యుప్పొంగ గల యుత్సాహశీలురు వీరు. ఆంధ్రుల మహోన్మల చరిత్రను “చావలేకు, చావలేకు.” అని ఢంకగొట్టి వచింపగల యాత్మ విశ్వాసము వీరికి గలదు. “భృతామిషమునకా దేశంబునం దెల్ల నింతకు ధర్మంబులు గాగ నెన్నబడు నన్యాయంబు లీనా టితో వికలంబై చనుగాకయంచు కరుణావేశంబు దీపింప” అని కెను స్వాతంత్ర్యదేవి వీరికారాధ్యదేవత. కావుననే వీరిదృష్టిలో పూవులు గూడ

“పేదల రక్త మాంసముగ పెంపు పహించి దయారసా వృత స్వాద దరిదుర్లైన ధనవంతుల పెద్దరికమ్మకై, మతో వ్యాఘ్రము పెంచు దేవునికి మారుగ నిచ్చిన రాతి బొమ్మల”

పూజించు నిమిత్తము నని, “లలనాజనతాకబరీ భరైకభూషా
కలన” గాని కాంక్షింపక “మాతృదేశ సేవాచరణమ్మనం
దసువు లర్పణసేయగజాలు పార్థివ శ్రీచెలువారు హోట”రాలి
పోవకోరును. మాతృదేశము, మాతృభాష వీరికి పూజ
నీయములు.

“పాగడరా సీతల్లి భూమి భారతిని
నిలువరా సీజాతి నిండుగర్వంబు
లేదురా యిటువంటి భూదేవి యెందు
లేదురా మనవంటి భీరులింకెందు
ఏపూర్వ పుణ్యమో ఏయోగబలమో
జనియించిరాడ వీన్వర్గ ఖండమున
ఏమంచి పూవులకై పేమించి నావో
నినుమోచె సీతల్లి కనకగర్భమున”
అనియు, “కలదయేని పునర్జన్మ కలుగుగాక
మధుర మధురమైన తెనుగు మాతృభాష”

అనియు పొంగి పోదురు. ప్రకృతి శోభా విలాస
లాలసుకుమారుల సీకపులు, వసంత వికాసము, శేష చైత్రము,
జలదాంగన కంకణము, మందారశిఖ, చందమామ, గరిక
మొదలగు వానిని గూర్చి రమణీయములగు భావములను ప్రక
టించిరి, గొల్లవాని గొడవలు, కాపువాని జీవితము,

బ్రాహ్మణ సంసారము, జానపదుల సరసన ద్లాపములు, పేదల కష్టములు, యీ నాటి కవుల కావ్య విషయములుగా నున్నవి.

సవ్యుల శృంగారము అతిలలితము, మిగుల సున్నితము. కచకుచాది వర్ణనలకంఠు తావులేదు. ప్రియురాలి శాంత మనోజ్ఞరూపము, తిలకపాటల ఫాలముండల దీప్తిజాలము, కాంచ సహార విలసత్కంఠ దేశము ఇవియే వీరు వర్ణించి చిత్రించునవి. వీర ప్రేమ సిద్ధాంతములు మిక్కిలి ఐవిత్తములు. సంభోగ శృంగారము నాశ్రయించునవికావు. ప్రేమయంత రంగముల నతికింపజాలినది. కాయసాయుజ్యము అంత ముఖ్యముగాదు. ఆధునికుల వర్ణనా ఫక్కియు నూతనము. చెదిరిన సౌందర్యము, సహజ సౌందర్యము వీరికి ప్రియులు. అంగవర్ణన మేగాక గుణవర్ణనయు ఎ రియంభు గనుపించును. ఆధునికులు స్త్రీని ప్రణయిని భావముతో కాక తల్లిగను సోదరిగను ప్రేమించి యారాధింతురు. ప్రేమకు స్థాయిభావము సంభోగ మొక్కటే కాజాలదు. కావుననే,

‘తల్లి వక్షస్థలంబున స్తవ్యమాని
నిరవధిక తుష్టి విశ్రమే మణిదు శిశువు
క్షీర కోమలగుండ శృంగార చుంబ
నముల నొడవెడు తల్లికిఁ ప్రపద పులక
స్నానమాడి పెన్నెరులట జాణుమాడిది
నొసట కుంకుమ పాదాల పసుపు మెఱుఱు

క్షీర శాటి జాబిది తులసిని భజించు
 ధీరభావము మాతృ శృంగారమాను.
 స్నానమాడి సుభగ సంస్కార హీనమైన
 సోదరుని కేశముల్ దువ్వుచు మృదూప
 లాలన మొనర్చు సోదరీ లలిత సరణి
 ధారగిలు నీదృగంపు శృంగార రుచులు
 భువన సమ్మోహనుండైన పురషుజూచి
 ఇతనిచ్చిన తల్లి యమృత కలశము
 లెంత ధన్యములోయని యిచ్చమెచ్చు
 సతుల నెఱుగ మెందరిని వాత్సల్యరతుల.”

అని పవిత్ర శృంగార రసోపాసనము గావించినారు,
 అభినవాంధ్ర కవి కులమునకు ఆచార్యుడు. వీరి శైలియు
 శౌంగోత్త సాబగులచే విలసిల్లుచు. శ్రవణసుఖము నొనంగు
 మృదుల సరళాక్షరముల సమ్మేళనము వారి శైలికి విలక్షణ
 గుణము.

శైలితో మృదుత్వము సాధించుకొరకు సంధులు వినంధు
 లైనను సాంస్కృతికములు దేశ్యములతోడ సమసించినను, వారు
 సరకునేయురు. అందు నిమిత్తము వారు ఇతర దేశీయములను
 గూడ మన భాషా సాంప్రదాయముల ననుసరించి వాడుట
 కలదు.

భావ కవిత్వము; ఖండ కావ్యములు.

ఈ విధముగా నాంధ్ర సారస్వతమున ఖండకావ్య మహాదయము తొలకరించినది, సాహిత్య స్థాపకులగు కవిభూషణ ఆచార్య శ్రీ రాయప్రోలు సుబ్బారావు గారి రచనలలో. నవ్యాంధ్ర కవితా సాధనమునకు పునాదులు వేసి యిక్కమగు విప్లవము కలిగించినది, శ్రీ సుబ్బారావు గారి లేఖనియే. గురుజూడ అప్పారావు గారి “ముత్యాల సరముల” కూర్పుతో సారస్వత ప్రపంచమున కొంత సంచలనము కలిగిననువారి ఆశయము భాషాసంస్కరణ, సంఘసంస్కరణములే. సుబ్బారావుగారి యందు సమ్మర్థిగా విలసిల్లుచున్న నవ్యత, రామణీయకము, భావసౌందర్యము, భాషామౌఢ్యము అప్పారావుగారి రచనల యందు గోచరింపదు. భావమున, భాషలో, రచనావిధానమున, గ్రంథ నామకరణ కార్యమున, ఒక్కటియననేల, ప్రతి విషయమునందును తెనుగుకవిత్వము ఆమూలగ్రముగ మార్చి నూత్న శోభలను ప్రవేశపెట్టినది శ్రీ సుబ్బారావుగారి దివ్యలేఖని. నిజానికి భావకవితాసామ్రాజ్యమునకు పట్టభద్రుడాయన. నిజాంరాష్ట్రమునకాయన పెంపుడుకొడుకు. పాయలు

పాయలుగా విడిపోయిన తెలుగు కన్నీయ ముంగురులకు వేణి యోగ్యాభరణముగా ఆయన జడకు వుల్లయి చచ్చినాడు. ఆమె మణిబంధమందు తృణకంకణము భక్తితో నమర్చినాడు. మరి కొన్ని కావ్యసుమములను మాలికగా గూర్చి యామెకంఠమున వేసినాడు.

ముద్దులుగులుకు వారిరచనల దెరచి యటనట యేవేని కొన్ని పద్యములను పఠింపుడు. ఆంధ్ర వాఙ్మయమున కొంత కాలమునుండి కని యెరుంగని నూతనత్వము, విలక్షణముగు వ్యక్తిత్వము నుస్పష్ట మగును. ప్రకృత్యుపాసకులు గావున వీరు గ్రంథారంభమున కృత్యాద్యవస్థల ననుభవింపక, ప్రకృతిని పులకాంత గాత్రులై ఉత్సాహపూరిత హృదయముతో నేవిధముగా స్తుతియించినారో తిలకింపుడు.

“మామిడికొమ్మమీద కల మంత్ర
పరాయణుడైన కోకిల
స్వామికి మొక్కి యీ యభినవ
ధ్వని ధారణకుద్యమించితిన్

...

...

...

శశివికశించిన శ్రావణ
నిశీధమున గానబడిన నీరద సుతక్షణ
ప్రళమిత మతీనై యీ ప
ద్యశుభాంజలి నొసంగితి ప్రణయార్పణమనుచున్.”

అరేతే కాదు,

“అణువునజాండమునేక స

రణి నిండారిన మనోహరపు వాగర్థ

ప్రణయము గీర్తించెడి మృదు

గుణులభాషా కుమార కులనుతిముంతుఁ.”

శాశ్వత నవ్యస్ఫుగళు

నశ్వరలావణ్యమై యెవయు కావ్యకళా

విశ్వమునందానందర

నైశ్వర్యము లేలు కవిత కంజలి యిత్తుఁ.”

అని కరయుగమును బంధించి కావ్యరచనకు ప్రారంభించుట
భివ్య భావానుభవము కతనప్రాదయము అర్ధమై రసోదయ
మగుటయే కారణము. తెనుగు సాహిత్యము న
తామవలంబించిన నూత్న మార్గమును గురించి కవి భూషణులే
యీ విధముగా వచించియున్నారు “హ్లాదైక మయమగు
కావ్యమువలన నర్జింపడగిన పరమ ప్రయోజనము ఆనందము.
ఆ ఆనందోపాసన గావించువాడే భావకవి. వస్తు సంవరణ
మునందు భావకవికి తన స్వానుభవమే యధికరణము. భావ
కవిత్వమున స్త్రీ మాతృత్వమునం దాసీనురాలగును.
..... అతివిశాలమగు నాత్మదేశమునందు తనయనంత మాతృ
భావమును మూర్తీ భవింపజేయును. ఆ అనాది పితతో వికల్ప

జగన్మయుడైన తా నెట్లు మెలగవలయునో [కవికి] బోధపడుటలేదు. కావున తండ్రిని సాక్షిగానే వదలి తల్లిని ప్రత్యక్ష దైవముగా సమీపించుచున్నాడు. తనకు యిష్టదైవము దేశము ఆమెకు ఆప్తపుత్రుడుతాను.”

అంతస్సున రసస్పృంహముగాక కవితా దర్శనము గాదని సుబ్బారావుగారి మతము. వీరి కావ్యము లిందుకు మేలి నిదర్శనములు. ఈ విషయమున నాంగ్ల భావకవి సామ్రాట్టులగు షెల్లీ కీట్స్ లతో వీరు తులనాదులు. చారొనరించిన ఆంధ్రులయశోగాన మీ విషయమును వ్యక్తీకరించుచున్నది. ఆ కావ్యగానమున ఉత్సాహమే, ఆ వేశమే ప్రత్యక్షరమందును ప్రత్యక్షమగుచుండును. చావలేదు, చావలేదు ఆ ధ్రువ మహోద్వల చరిత్ర! అన్య దార్ద్ర మనోపేధినా వహింపజ్ఞప్తి కెలముంచుచున్నాడనని పలికి “ఆగ్రహనంతతికే మహితా భిమాన దివ్యదీక్షా సుఖస్ఫూర్తి తీవరించె ఆ మహావేశ మర్ధించి యాంధ్రులార చల్లుడాంధ్రలోకమున నక్షతలు నేడు” అని నిద్రాముద్గీతులైన సోదరాంధ్రులను ప్రబోధించినారు.

మన పితా మహామాతా మహాపనిధుల శౌర్య ప్రసక్తి, రసవశంకర నాగగరరాగరక్తి, దూరదేశమందలి అన్యజాతుల నుద్ధరింపజాలిన వారి ప్రతిభావిశేషము, నిజాంధ్ర జాతి తంతు విచ్ఛేదము సలుపజాలునని వారుఘంటా పథముగా

వచించుచున్నారు. సంగీత సాహిత్య కళలను ఉద్గుహలతో ద్రావియుమిసిన యాంధ్రులను జగన్మోహనాస్త్రములభ్యసించి సందేహమేలయని వారు ప్రశ్నించుచున్నారు. విమలసాహస సౌకుమార్యములను దిజ్ఞతంత్రముల చిత్రించిన శిల్పకళన భార్య రుద్రమదేవి మున్నగు తెనుగు పడుచుల చరిత్రము జాతీయైతన్యము కొరకు పరిపవలయునని శాసించుచున్నారు. విజయకన్యకు వీరగోరజము బూసిన బలభద్రులు మనపూర్వులు పులికడుపున చలిచీరు పుట్టచుగనె? ఒకనాడు మనయింటి పడుచు జతలు చిలుక సరస్సులో శృంగారనౌకలు నడిపిరి : త్యక్తల్యాణము పచ్చత్తరణముగ సాంగగీత కల్యాణ శాఖ క్రింద. ఆనంద దేవతనుపాసించిన ఆంధ్రుల మహోన్నత్యము కవిభూషణులు నోరూర నోరార కీర్తించి ఆంధ్రుల చెవులలో ఉత్సాహ మంత్రము నూదినారు. కులముదడువక పొలమేర గోలబడక నాజాతి, నా దేశము, నాభాషయను అహంకార దర్శనమందుమని ప్రబోధించినారు 'జన్మభూమి' యని వాగు వ్రాసినగీతయు తెలుగువారికి ముహదాంధ్రమున జాతీయగీతముగా నుండదగినది. శ్రీసుబ్బారావుగారు సౌందర్యోపాసకులు. అపూర్వములగు వీరిసౌందర్యవర్ణనలు సవ్యాంధ్ర సారస్వతమునకు భూషణ ప్రాయములు.

కృత్రిమాలంకార శోభితముగాని సహజ సౌందర్య వైభవమేమారనార్చుని శాలీనునికివలె వీరికిని ప్రియతమము వీరి

సౌందర్యము 'విరిసిననొక్కయొప్పు అరవీడిన వేరొకయొప్పు
కొప్పుగాబరగిన నొక్కయొప్పు' వేణిభావరచన నొక్కయొప్పు
అను సూరనార్యుని పద్యమును జ్ఞప్తికిదెచ్చును. 'జిలుగు
పూలకలంకారి చీరజార' జారు చెమ్మట ముత్యాల జంపు
ననులతో నరుగుచున్న తృణకంకణ నాయికా సౌందర్య
మెంతయు మనోమోహనము స్వభావ రమ్యము. .

శ్రీసుబ్బారావుగారి కావ్య వాతావరణము శుద్ధ
ముగా నాంధ్రులది. ఆభావములు అచ్చముగా తెనుగువారివి
అందలి నుడికారపు సాంపుతీయని తెనుగుభాషది. తెనుగు
దేశము నాజన్మ భూమియని యుప్పొంగు తద్రచయితలు మన
భూమివంటి కమ్మని భూమిలేదు, అనియుప్పొంగిన యుత్సాహ
శీలురు.

కాననే,

తేనెమాగాణమీ తెలగాణము
తమ్ముడా మా తల్లి యనిపాడరా
సోదరి మామాత యనిపాడవే

అని శ్రీ సుబ్బారావుగారితో పాటు మనము యేకకంఠ
ముగా ఆవేశముతో చిందులు దొక్కుచుందుము.
శ్రీసుబ్బారావుగారి ప్రకృతి వర్ణనలు సహజ సుంద
రములని వారి కావ్యములలోని ప్రకృతి వర్ణనాఘట్టములే
చెప్పక చెప్పుచున్నవి.

సూక్ష్మాతి సూక్ష్మములగు విషయములను గురించి
గంభీర తమములగు భావములను ప్రకటించుటలో కవిభూష
ణునకు గల చాతుర్య మనన్యసామాన్యము. స్వప్న కుమార
ములోని,

“కారుచీకట్లు లోకమున్దప్పెననుచు
నేలనిందించెదవు మేఘజాలములను”
“పూలబిడ్డల ప్రీతినుయ్యాలలూపు
వవనుడెరుగడు తొడిమలు వదలుననుచు”

అను పద్యములలో ప్రదర్శింపబడిన భావగాంభీర్యము
ఆధునికాంధ్ర సాహిత్య బ్రహ్మయగు శ్రీ నుబ్బారావుగారికే
చెల్లినది.

తృణకంకణ స్వప్న కుమారములు జతగా వరింపవలసిన
గ్రంథములు. ఈ రెండు కావ్యములు వీరి రచనలలో
స్రగ్గణ్యములని నా తలంపు.

స్వప్న కుమారమున స్త్రీకాముక భావముతో తన్ను
సమీపించిన కవి కుమారునకు పుత్ర భావము మహ
దేశించును.

“కుసుమభాంగీ వయోధీర కుసుమమందు
హేమా మధు కె గవేషించె మున్నగుకవి

శాశ్వత ప్రేమ కోశ పేదలమైన
వత్సలమృత రుచులను వడిచెనేడు”

అను రమ్యా లోకము నందలి లక్షణమునకు లక్ష్యము
స్వప్న కుమారము. “పిలిచి బ్రతిమాలి పాలీయగలను గాని,
బాలుగొనుటకు నే యోగ్యురాల గాను” అను వాక్యము స్వప్న
కుమారమునకు సంక్షేప రూపము. ఇంత మాత్రమున
నాయికయొక్క ఆభిప్రాయము ప్రేమ కూడదని కాదు; కాని
యది ప్రదర్శింపబడవలసిన విధానము వేరు అని మాత్రమే.
కావుననే యాదయావతి

“తుమ్మెదలు గర్జింపననుచు మధువుం ద్యకించు
భావము విరక్తి కాబోదు పడుచువాడ
కోమల ప్రేమ సంపూర్ణ కుసుమ దళల
నలరు నప్పుడె దుఃఖ రజస్సు స్థలన మగును
వగ్ధ ధారల గడుగంగ బడిన పాలమె
ఆగ్ధమై పచ్చబడు నంచు నరయలేదె”

అని పలికి,

“అనుభవింపుము ప్రేమోచ్ఛిష్టము కుమార
అంటులేదని నీయాత్మ లంపివారు.”

అని ప్రబోధించు దృశ్యము కడు రమణీయము.

ఇంక నక్షర లక్షణానందంబు నాధునిక కావ్యము తృణ
కంకణము. తృణకంకణ నాయికా నాయకులు ప్రేమ తప
స్వినులు; చిన్ననాటి నెచ్చెలులు.

ఈ నాడు మన సంఘ జీవితమున అటనట యరాజకము ప్రబలుచున్నది. విద్యాధికులు కొందరు ప్రేమకు శారీరక శాఖ్యముని యర్థము చెప్పుచున్నారు. ఒకరి నొకరు వీక్షించి నంత మాత్రమున హృదయము లుద్రిక్తములగుచున్నవి. క్రొత్త దన మొకింత మాసిన యంతనే నైవాహిక జీవితము దుర్భరమగుచున్నది. కొందరి రచనలు యీ మార్గమునే యనుసరించుచు వివరీత సిద్ధాంతములు ప్రతిపాదించుచున్నవి. వీరికి సుబ్బారావుగారు 'తృణ కంకణమున' దివ్య సందేశ మొసంగి యున్నారు.

'తెనుఁగుతోట'లో నిత్య వర్చస్వినయగు వీరి లేఖని న్వచ్చుండగగన తోరణములకింద, సహృదయానంద కల్యాణ విహృతికొఱకు, లలిత సారస్వత నికుంజవిలయమున తెనుఁగు మీరిన గరువపు తీర్థలతో భావ పదము బాడినది. ఆ సమయమున తెనుఁగు తల్లి సమక్షమున భవిష్య దాంధ్ర శోధను అవలోకించినారు కవి భూషణులు.

విమర్శనాశక్తి, కావ్యరచనాశక్తి రెండును ఒకే వ్యక్తి యందు సమముగా విజృంభించుట యరుదు. శ్రీ సుబ్బారావుగారి యందు నిర్మాణ విమర్శనాశక్తులు రెండును సమముగా విజృంభించిన వనుటకు వారి కావ్యములు, 'రమ్యాలోకము'ను తార్కాణములు. కవితా ప్రపంచమున ఆవేశమునక

గ్రస్తాన మొనంగి, ఆనంద సౌందర్యముల నారాధించి ప్రకృ
త్యుపాసకులై శృంగార రసమును వింతరీతుల బ్రదర్శించి,
ప్రేమ స్వరూపిణి యగు స్త్రీని మాతృపీతమునూ దాసీయరాలిని
గావించి శబ్దార్థములందు సమానముగా తెనుగు దనము ప్రక
టించి రసోపాసకులై వర్ధిల్లుచున్న ఆచార్య సుబ్బారావుగారే
యాంధ్రభావ కవితా సామ్రాజ్యమునకు నిర్మకుట సార్వభౌము
లనుట నిస్సంశయము.

నవ్య సారస్వతోద్యాన వనమున కవితారసాల శాఖా
రూఢయై యెన్నడో ఒకనాటి వసంతకాలమున నెల్లూరి ప్రిం
తములో “దుష్పూరికవికోకిలము” శ్రావ్యముగ గూసి రసికాంధ్ర
ప్రీతి గావించినది. కాని ‘భారతి’లో నొకటి రెండు మారులు
దిప్పయా కలకంఠ వధూకలకాకలీ ధ్వనులు వినరాక పోవుట
విచారకరము. అయినను నవ్యాంధ్ర కవుల రచనల నవ
లోకించి నపుడీ రెడ్డికవిశ్వరుని రచనలు ఒహుళములనియే
చెప్పవచ్చును. ఏలయన, ఫారసి కన్న శ్రావ్యమై పల్లవ
కోమలంబగు తెనుగున “పానశాలా” ప్రతిష్ఠలు గావించినాడు.
“నలజారమ్మ అగ్నిప్రవేశము” చే మన హృదయముల గరిగించి
నాడు. “వనకుమారి” యందలి మౌగ్యముచే మన నునముల
నాక్ష్మించినాడు. “జలదాంగన” యందు భావనా మహిమను
ప్రకటించినాడు. “నక్షత్రమాల” యందు ఖండశావ్య తారా
గణము దివ్య దీప్తులతో ప్రకాశించుచున్నది. ఇక “నైవే

ద్యము"న ప్రొద్దుపొడుపునదేవి సాదపూజకొరకు దోసిటగన్నేరు
బూలతో దెచ్చి అప్పించిన హృదయపు సుగంధ దీపము
జ్వలించుచున్నది.

సంస్కృతాంధ్రాంగ్లభాషాసేక వాఙ్మయములతో చక్కని
పరిచయముగల యాతనికలము నవనవా నంద భావసుందర
లతాంతములతో నవ నవలాడు చుండును. కొత్త పాతల
కూర్మి కలయిక యే యాతని కావ్యములకువన్నె పెట్టుచున్నది.
ఈతని కవిత్వమున రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారి రచనల
యందువలె యుత్సాహ మెల్లవడల దీపించుచుండును.
విశ్వ సౌందర్యము సర్వమానవ సమానత్వము నీకవి
వశ్యుడు కాఁజేయును.

రెడ్డిగారు పీఠకుల ప్రభూతులు. వీరిభావములు
శూరజనోచితములు. కత్తులకూపము గాంచినంతనే వీరిచిత్త
మున రోహిణి జ్వలించును.

కొండవీటియ దు రెడ్డినిరులనెత్తురు శౌర్య సౌరభ్య
ముల నెదజల్లుట గాంచి యరవశులైనారు. నాటిరెడ్డి
రాజుల శౌర్యము వారికి జ్ఞప్తికివచ్చినది. ఒక్కమారు వారినంధ
రిని స్మరించినారు. ఇకనేమి, యావేశ పూరితులయి
శౌర్యలక్ష్మి సాహిత్యరక్తి యెర్రాశయము "హోమధూమాగ్ని

వృతంబగు నగ్నిహోత్రములు, మనకడపటి నెత్తురుబొట్టు వరకు చావలేదు, చావ లేదు” అని వీరాలాపములాడినారు.

గాంధీమహాత్ముడు రాట్నమే మనకుస్వరాజ్యముదెచ్చు ననివచించెను. అందలి సత్యమును గ్రహించినాడు రామిరెడ్డి. ఈ కవియువకుడు దేశచక్రము త్రిప్పును. విజయకేతనము విప్పును. ఈయన‘స్వాతంత్ర్య రథము’ననిజప్రభావ దుర్వార పవిత్రమూర్తి యగుస్వాతంత్ర్య దేవతను సాక్షాత్కరింపజేసినాడు. ఆదేవి “ధర్మ జవనాశాసమే శాంతి బింబమే అకల్మష సత్య నికేతనంబే సంసారఫల స్వరూపమే ప్రజాహృదయంబోయన కనులవండువు నేయుచు, ‘సభ్యతా మిషమునక’ దేశంబులందెల్ల నింతకు ధర్మంబులుగాగ నెన్నబడు నన్యాయంబులీ నాటితో వికలంబై చనుగాక యంచు కరుణావేశంబు దీపింప’ పలికినది.

రెడ్డిగారి హృదయ మి మిక్కిలి సుకుమారము, సుమ కోమలము. అతి సున్నితము. పూలుకోయుటయె యీ కళోపాసకునకు కష్టము. ఏలయన పువ్వులనుండి ఘంచుబొట్లు కాల్యలం గట్టెడు నశ్రుబిందువులట్లు గారుచుండును. ఇది సహింపలేక ప్రకృతిచిత్తము నెత్తురులొలుక జేయనేనెన్నడు బూసలేననుకొన్నాడు. నిజమే; పూచిన్నల హత్యజేయ తల పెట్టుట కోకిలకు దూరముకదా! ప్రకృతి రామణీయకమును

పాడుజేసి దైవపూజకు దిగుట పాపముకాదా! ఆవేదవేద్యుని
బూజింప నాత్మకునుమ సమర్పణమే యుత్తమము.

ఈ కళోపాసకునకు ప్రపంచమందలి పృథి వస్తువును
రమణీయ పృథిపాదకమే! ఈయనగరికనుజూచి సంతోషముతో
న పొంగుటయే యందుకు నిదర్శనము. మొన్నగా గురిసిన
ముత్యాల వానకు మురిపాలగుబురై పెరుగుచున్న గరికను
గాంచి ముగ్ధుడై దైవ సృష్టి దానికి తావొండు గలనని
గ్రహించు కొనుచున్నాడు.

రామిరెడ్డి స్వాతంత్ర్యకామి. కృత్రిమ బాధముల
చాటించుట ఆయన ప్రకృతికి విరుద్ధము. “కాలమంతము,
ఇలవిశాల, భావలోకము క్రమముగా బడయు మార్పు”యని
భవభూతి వలె తనమనస్సును స్వాతంత్ర్య సీమనుజరింప జేసి
నాడు. ఇదియొక్క భావలోకమునందే కాదు. దైనిత జీవిత
మునందు కూడ స్వాతంత్ర్య మియనకు ప్రియతమము. కావుననే,

“కూలిజూపి నాకు కూడు పెట్టు

తిరిపమెత్తి తిన్న దీను నాయాకలి”

అయొక నీదముసలమ్మచే పలికించినాడు.

రామిరెడ్డి కాపుబిడ్డ. కర్షకులపైసీతనికి గాఢమగుప్రీతి.
కావుననే కృషీరలుని జీవిత విషయముల గానము జేసినాడు.

ఈయనకృషీవలునికి పల్లెయే సర్వప్రపంచము. అందుప్రేయసి యొక్కతయేరమణీయ విగ్రహము. అతనికిగల భాగ్యనిధులు బంగరుపంట పొలములు మాత్రమే ఇక మతమన్ననో అనుదిన పరిశ్రమము. విలంబమనునది యీతని వాఙ్మయమున లేనేలేదు. రాయప్రోలు సుబ్బారావుగారు 'కష్టకమల'యందు బ్రాహ్మణ జీవితము నెంత రమ్యతరముగా చిత్రించినారో మహావీర రామకృష్ణ 'కృషీవలు'ని యందు కర్షక జీవితమునంత జాగ్రత్తగా స్వీయ కవితా మాలయందు గుచ్చినాడు.

రామకృష్ణ మనస్సు విశ్వముతో లయాన్వితమై నటించును. ఈతని భావమునందు విశ్వజనానుభూతి యెల్లప్పుడు విరియుచుండును. ఈతని వాక్యము రసాత్మకము. కబ్బములు రమణీయార్థ ప్రతి పాదకములు. వీరి యలంకారములు వీరి ప్రత్యేక వ్యక్తిత్వమునకుదాహరణములు.

పంగ భాషా ప్రోద్బలము, వైష్ణవ గీతముల భక్తి ప్రపత్తులు, వేంకట పార్వతీ శర్వర కవుల రచనలయందు గోచరించును. ఒక భావమునే పలువిధముల జెప్పట వీరి ప్రత్యేకత. వీరు రచించిన తేట గీతములు, మంజరులలో ప్రత్యేకమగు కోమలత్వముగలదు. తీయని పదములను గూర్చుటచో వీరు ప్రోడ్బలు. వీరి రచనలు

ముఖ్యముగ 'ఏకాంతసేవ,' భక్తిరస భరితమై ప్రకృతి పురుషుల
లీలా విలాసమును చక్కగా చిత్రించును. వీరి రచనలు పఠిం
చునపుడు రవీంద్రనాథుని కావ్యకవ్యకమన యెదుట నిలు
చుండును.

అబ్బూరి రామకృష్ణారావుగారి రచనలు లావణ్య
ప్రధానములు. మాతృదేశభక్తి ప్రబోధకములు. వీనియందు
భావనాశక్తి, భవ్యమగు నావేశము సమృద్ధము. వీరి నూతన
ఛందోబద్ధములగు రచనలు, నవ్య కవితా లతాంగికి క్రొత్త
శోభను చేకూర్చినవి. మందార శిశువువంటి, ఖండ కావ్య
ములు, వీరి కవితా రమణీయతకు నిదర్శనములు.

దేవులపల్లి కృష్ణశాస్త్రిగారు స్వైరవిహార ధీరులు;
తమ యానందముకొరకే వ్రాయువారిలో నగ్రగణ్యులు.

“నవ్విపోదురు గాక నాకేటి సిగ్గు

నా యిచ్చయే గాక నా కేటి వెఱపు...

...మాయ మయ్యెదను నా మధుర గానమున”

అని చెప్పుకొన్న స్వేచ్ఛా జీవులు వీరు. వీరి పద్య
ములను, నాయని సుబ్బారావుగారి రచనలను పఠించునప్పుడు
దుఃఖించుటయే వీరి స్వభావమనపించును.

దుఃఖావేశ ప్రపూర్ణములగు షేల్లి రచన
లతో నాయని కృష్ణశాస్త్రిగార్ల ఖండ కావ్యములను పోల్చు

వచ్చును. 'శూన్యమున ఒకడనే పడిపోదును.' అని శ్రీ కృష్ణ శాస్త్రిగారు ఆక్రోశించునప్పుడు, "ఏడ్పుగూడ ప్రിയంబుగాదేమి పుత్ర!" అను శ్రీ రాయప్రోలువారి వాక్యము జ్ఞప్తికి వచ్చును తన సొగసు చూచి యేడ్పు సుందరివోలె, తమ కవితా పాగల్భ్యమును చూచి దుఃఖించుచున్నట్లు కనిపించుచున్నారు శ్రీ కృష్ణ శాస్త్రిగారు. నాయని, బనవరాజులు లిరిక్ కవిత్యమును తెనుగులో సమగ్రముగా ప్రతిష్ఠించినారు. ప్రేమయొక్క విప్లవమును తెనుగులో కావ్యగానము జేసి నారు నాయని, కృష్ణ శాస్త్రిగార్లు. 'ప్రేయసీ ప్రేయసీ' యను కృష్ణ శాస్త్రిగారి గీతములో నేదోయొక విధమగు అనిర్వచ సీయమగు ఆవేదన గోచరించును. వియోగ వేదనా భరముచే హృదయము నొప్పినొంద, ప్రియురాలిని గూర్చి తమ యావేదనను ప్రకటించుచు, నొకనిండు కావ్యము వ్రాసికొనిన శ్రీశివ శంకర శాస్త్రి గారి రచన యందలి మాధుర్యము, సౌందర్యరక్తి, భవ్యానురాగము శ్రీకృష్ణ శాస్త్రిగారి యందు గానరాదు, దుస్సహ వేదనాభర మొకటిదప్ప. కృష్ణ శాస్త్రిగారి యావేదనలో నొకవిధమగు భయంకరత్వము గోచరించును. అగమ్య తమస్విని గర్భకుహరాల వెడలిపోయిన వీరి ప్రేయసి, వీరిని నీరంధ్ర భయదాంధకార జీమూతాళిలో, ఆఘాతంపుటేకాంతములో విడచిపెట్టినది. శూన్య హృదయముతో కవిగారు,

‘ఓచెలీ, ఓచెలీ,’ యని కృంగి కృశించినారు. ప్రేయసి కొరకు
యెదురుచూచి వియోగావస్థలో:-

“ఆపలేని నా కోరిక
కారుమాపు భారగచీలి
కాలికుములు చీకటిలో
క్రాగిక్రాగి నీ కొరకై
కలవులోన నె సళింతునో,”

అనియు,

“ఈ వియోగ నిరాశా
క్షణక్షణ పరితీక్షణ చెడరి
ఎగసి ఎగసి పగిలిపోదునో,”

అనియు,

“కాలాంతమునకు కాచి యుందునా,
ఆపలేని అనకు పాగిజాతమేలి, వేడియుండు నా,
చివురింపదో వైశ్య శుభోత్సవ వసంత
మీ దర్శన హేమంతమున,”

అనియు నా కోరికించినారు. శ్రీ కృష్ణుని హేమగావము విని

“మ్రోయిపకోయి మరలి
మ్రోయింపకోయి కృష్ణ
నీయ లేనియ బగవు
మోయలేదీబ్రతుకు,
మరలిపాటను రగిలి
మడగు నీ వెన్నెలలు.

సాగయు నాయొడతేల
తగని సౌఖ్యజ్వాల”

“సౌఖ్యజ్వాల”

యను పదము కృష్ణ శాస్త్రిగారి కవితా స్వరూపమునకు
తార్కాణము. ఆ చెప్పరాని దుఃఖములో, ఆ యవ్యక్త
వేదనలో, కృష్ణ శాస్త్రిగారి కేమియానందమో?

“కుమిలి పోవుదు నాశావ కాశముల”ను అనియు,
“ఇది నితాంత తమఃక్రాంత మిది దరిద్ర”మనియు “నిరీవశబ్దమిట్టె
మూగు, మరల గ్రుడ్డి రాతిరిపడు, మరలనోరుకానిశృతి, లేని
చీకట్లు మరల మరల పాడిల్లు” అనియు విలపించినారు.

అంతయుకాదు, “వెదకి, వేసారి నా వెర్రి బ్రతుకెపుడేని
తుదిరేయికను మూయునా, బేలయై నిదుర బరువుల
కుంగునా”యని జీవితముతో వినుగొంది,

“పనరుచేడ్చుగ లేను, చచ్చిచావగ లేను
కనలేని నెలుగు కొరకై ఎన్నడును
కనరాని దాని కొరకై
ఒక కొత్త బరవుతో, ఒక క్రొత్త యాసతో
ఒకడనే పడిపోదునూ, శూన్యమున
ఒకడనేకృషియింతునూ,”

అనియు,

“యేడ్చి వైచితి వినువారు యేరులేక
యేడ్చునందడి నా లోననే చొరగి”

అనియు కృష్ణశాస్త్రిగారు తమ హృదయావేదనను వెలి
బుచ్చియున్నారు. కృష్ణశాస్త్రిగారి పల్లకియనుగీతము. మిక్కిలి
యాహ్లాదకరము. అచిచదువు నప్పడు నాయికతో పాటు
మనముకూడ “ప్రణయపల్లకి పల్లకి, చక్రచాప వక్ర్రేఖ
పల్లకి, మధు వృష్ణశాఖ పల్లకి” అనిపలుకుచు పల్లకితో
యూరేగుచుంటి మనుకొందుము.

తెనుగు కవులలో ప్రియురాలిని శ్రీ శివశంకరశాస్త్రి,
వేమల సత్యనారాయణ శాస్త్రి గార్లవలె ఆదరించినవారు
మిక్కిలి యరుదు. వీరి దృష్టిలో స్త్రీ పవిత్ర ప్రేమమయ
దేవత. ఆమెకు సంఘమున మిక్కిలి పూజ్యస్థానము గలదు.
ఆంగ్లేయ కవియగు Ottway కూడ నిట్టి భావములనే వెలువ
రించినాడు. “ఆమె నవనీత హృదయ, నాయతరంగ శాంతి
దేవత... జన్మజన్మ పుణ్యములు పండి ప్రాప్తమయిన కేళి పరి
త్యాగ లీల ఆమె పద సన్నిధాన దివ్యస్థలాన భక్తి నమ్ముడనై
నిలంబడిన యపుడు తలపునకు వచ్చునా పేదతనము నాకు”
అని యారాధించిన వేమల సత్యనారాయణ గారును,

“ఇందిరా నిన్ను నేనిష్టదేవతవోలె భావించుచున్నాను
భక్తితో నిరతంబు, నీ మనోహర పాద నీరేజయుగళమ్ము

అర్పింతు ఇందిరా అంతరంగమునందు నీ పాద పద్మాల నిట
లమ్ము సోకంగ, వ్రాలిపోక ననుజ్ఞ వాంఛించుచున్నాను” అని
పలికిన శివశంకర శాస్త్రిగారును, సోదర కళోపాసకులు, దీర్ఘ
రమ్య సంస్కృతాభి రామాయనగు ముత్యాలసరముల
కూర్పులో శివశంకర శాస్త్రిగారికి ప్రత్యేక ప్రావీణ్యము
కలదు.

పండిత కవులై, 'కవి పండితులై ప్రకాశించు శ్రీ విశ్వ
నాథ సత్యనారాయణగారు ఆంధ్ర సారస్వతా కాళమున దివ్య
తార. కవిత్వమువీరచేతులందలి క్రీడాకందుకము. ఆంధ్రావేళము
వీరియందు మూర్తీభవించినది. ఆంధ్ర పూర్వరాజ్యములు,
ఆనాటి సంస్కృతి, నాగరికత తలంచుకొన్నంతనే వీరి హృద
యము చలించును. “ఎన్ని జన్మముల నుండియోకదా నాత
నువున ఆంధ్రరక్తము ప్రవహించుట” అని వీరు తత్కారణము
నూహింతురు. పారతంత్ర్య పతితులయ్యును పురా మహా
దాంధ్రమున స్వతంత్ర పౌరుడననుభవించి వీరికి సత్యముగా
దోచుచుండును. అపూర్వములగు భావముల కాలవాలము
వీరిహృదయము. చిత్రివిచిత్ర భావసాదామినులు వీరిహృద
యాకాశమున తల్కింతుచుండును. “నేను మాయమ్యయై
లోన నింతపాడనైనయప్పుడు నాలోన యెట్లు మిమిడియుండె
నేమొ” యని తలంచి, “పాడుటకు మున్న కంఠగర్భమున
నెరుగరాక యవ్యక్తమైయున్న రాగమట్లు నిభృత చిక్కణ

మూర్తులు నీవు నినువుకిన్ని సుఖములు దాగినారెటుల దేవి” అని ప్రశ్నించుచున్నారు. పరమేశ్వరుడు వీరకెన్ని యాపదలు గలిగించినను దయాస్వరూపుడే. దయాంబుధియను ఖండకావ్య మిందుకు నిదర్శనము. ఇంకొకయెడ పరమేశ్వరుడు వీరిని పరిగాఢశర్వరీచ్ఛవి, దరిద్రతా నిధానము, తేజోవిహీనము, అనవరతము బాష్పధారా విళిలిమునగు అంగణమున ఉండు మనినాడు. ఎన్నడోయొక్కనాడు మాత్రము ఆ అంధ కారమున మెరపుమెరసినది. ఆనాడు వారి కుటీరమానంద వాయుప్రచార శతసహస్ర క్రసుమ పరిమళ వ్యాప్తమైనది. కాని యంతలోతిరిగి చీకటులు క్రమిసవి. ఆనాటి మెరపును స్మరించుకొను చుండినారు కవిగారు. కాని లోకమును దూషింపలేదు. జీవితము హేయము, దేహము శుష్కము అని తలంచి. దానికి స్వస్తి చెప్ప నుంకింపలేదు. అట్లయినను పరమేశ్వర హృదయము వారి దృష్టిలో కరుణా సాగరము. ఒకనాడు వారు ప్రభుడర్చనార్థమై దేవాలయమున కేగుచుండ తో, వతో ఎవరో యొకరు ఆయనయే వీరి గృహమునకరిగి నాడని చెప్పిరి. కాని వారే మార్గముననేగిరో ఆయన యే తోవ నకుదెంచెరో యొకరి నొకరు కలసికొన్నరైరి. ఆ పరమేశ్వరుని దోషముండు లేకమునులేదు. కావుననే వీరు “సేవధాంచల మంటని మాపథమ్మ.....యెంత దురదృష్ట ముదీతమ్ము” అని తమభాగ్య దోషమునే తలంచుకొనిరి,

‘ఇరుత్రోవలో. ప్రభువుయొక్క రథము దీక్షాపణిత విధురవేగముతో పర్వలెత్తుచున్నది. అప్పుడు కవిగారి శరీరము దాని క్రిందబడి నలిగినలిగి రక్తప్రవాహములంకినది. ఈదీనుదేవరో ఈ హాహా నినాదమునకు కారణమేమో యని యైన రథములగ లేదు. తిరిగి చూడలేదు. తెల్లవారినచో రథచోదకుడు రక్తాంకితములగు చక్కములను కడగి శుభ్రము చేయును. ఈ సమయమున కవిగారు గాయముచే బాధపడుటలేదు. దేవుని నూరుటలేదు. కానివారికి కలిగినది “అచటి బహుజన రక్తములందు నాదియదని గుర్రేమి కనబడునున్నామి” అను ప్రశ్నయొక్కటియే. ఆహా! స్వార్థత్యాగముగు దైవభక్తి. అపురూపములగు భావములను, అనురూపములగు పద్యములలో వ్యక్తపరచుటయందు జాణలు శ్రీ విశ్వనాథకవిగారు. ఉన్నత భావాచిత పీఠులందు విహరించు కవిసామ్రాట్టులయ్యు వీరు సామాన్య జనుల భావములను చక్కగా దెలిసి వ్యక్తీకరింప నమర్థులు. ఎన్నియోదినములనుండి నిరీక్షించిన వర్షమునకు వీరేవిధముగా స్వోగత మొసగుచున్నారో చూడుడు, “మా పొన్నలు పూతవట్టునిక పొంతపొలాలకునీరమబ్బెడిన్; మొన్నటిదాక వానలకుమోములు వాచిరిమాదు కర్షకుల్” మేఘమునుద్దేశించి దుక్కిటెడ్డడుగుపెట్టగ జాలని మా పొలాలలో నురుమద్యైవ పాదకటకోజ్వలనాద మనోహరంబుగానురిమిన నీకొసంగెదను పాయనముల్ నవబాష్ప బిందువుల్” అను చున్నారు.

ఆవాసయొక్క యుపయోగము “పొడి పొడియై తలల్ ముదిరి పోయిన యెర్రనికారుజొన్నలో, పడితిని కొత్తలో పసరుపం టిడిజాగిన యావుదూడలుకొ, తడవడి పోయె మాయెడదతల్లడిలెన్ తొలివానచిన్నుపైబడి సుఖముయ్యె నేటికనపాయత నొందెను మాచుసస్యమున్”. “పొలములవట్టి నీరములు బోదలె నిండవు, నాకు మళ్ళి బో చెలమల నీరుతోడి యరచేతులు బొబ్బలు వొక్కె, బోదెబోపలి జలమంచు పిచ్చుకలు పాపము ముక్కులుముచుచుండె నీ విలయమువాటి పోయెనని పించెను నీ మురుముర్ కృపారిధి” అని సనిశేషముగా చిత్రి చిరారు. మూగనోము ఆచరింప సమకట్టిన ఆంధ్ర యువత సాగసునో మాసుతిలకింపుడు.

“నీతెలివట్టు చీరమెము నీడలు సాగి

మనుండు సంచకొం

బూతల తెల్లబేము గిలు పోలిక

వాలిక గాలి తూలిపో

లేత బెడంకు కుచ్చెలులు నీ చిరు

కాభు ముద్దుతోచెనో

లేత పొరాడుపయ్యెద చలించిన

పచ్చని తాళి దోచెనో”

ఆ కమ్మని పాలబుగ్గ, పతి కోసము ఇన్ని నోములను కమ్మనకుండ నోచుచుండు గాంచి కవిగారు “ఓపి పసిదాస

భవన్నియమప్రభావసంధానముచేత నీ పతిసుధామయమూర్తి
సముజ్వలించెడిన్” అని యాశీర్వదించినాడు.

చక్కని భాషలో తీయని భావములను పారిజాత
కుసుమ సుకుమారములగు పద్యములలో వెల్లడిజేయు నిపు
ణులు కొఱాలి అంజనేయులుగారు. తెనుగు భాషయొక్క
చక్కదనమే వీరి కవిత. వ్రాసినది స్వల్పముగాని గుణము
ఉత్కృష్టము. వీరి కవితా కన్య నాజూకు రసికుల మనస్సుల
నత్తుతలూగించును. రాధిక నుద్దేశించిన పద్యములు కడు
రమణీయములు. సిగ్గులాలకెడు చూపులతో ఇతరులెవ్వరును
చూడనట్లు వేసికపై నాసీనయైన పెండ్లి కూతురు తన ప్రియుని
వీక్షించుటనజూచి ఆమె నుద్దేశించి వీరు వచించిన యీ క్రింది
వచనములు సహజాపాత రమణీయములు.

“త్వాదృశ బాలికల్ తలుపు దగ్గర

బాటలువాడు పెద్దము

తైదులు భర్త పేరడగి నప్పుడు

తీగ యెలుంగు ముగ్ధత

పేదవడంగవంతు మన పెండ్లి కు

మారునిదన్న

నీదు లజ్జాదరహాస చందికలు

శాశ్వతమై వెదజల్లు గావుతన్.

పునగు జవాది తావులు గుబుల్తాను నీ

పసుపుం బయంటకొం

గునముడ్చివైచి కొంటిగద కోమలి
 నీ మగడింక నెట్లు చె
 ప్పినటులే వినంగలడు పెండ్లము గీచిన
 గీటుదాటడం
 చునువడినల్ నగజ్ జరుకు చూపుల
 జూచెడు నీకు సౌఖ్యమా..

సలక్షణముగు కవిత్వము వాసి అంధ్రరసికలోకము
 నాకర్షించిన వారు శ్రీ జాషువగారు. వీరిధారాశుద్ధి విక్కిలి
 ప్రశంసనీయము. పద్యములూకటి రెండు పర్యాయములు జది
 విన కంఠస్థమై భావము చెవులలో స్రుతి భవించుచుండును.
 వీరు ప్రయోగించు పదములయందొక విధమగు తీయందనము
 మెత్తందనము అనిర్వచనీయమగు సౌందర్యము కలవు.
 ఇందుకువీరు రచించిన ఖండ కావ్యములు, ముఖ్యముగా 'పిరచాసి'
 'గబ్బిలము' లేనాక్షి. 'పిరచాసి'లో ఈకవికోకిల, కవుల శక్తి
 సామర్థ్యములను గుఱించి యేమని వచింపుచున్నాడో గమ
 నించుడు.

“వివి గన్నతల్లి గర్భంబు నన్యంబు;”

...

“దాటిపోయిన యుగములనాటివరిత

మరలబుట్టించె గవియ సమర్థుగను...”

...

“కవికాశ్మరుడుగర్జునా

నితారము గావించు..."

....

"వనుశాసించ గలసాగ్వశాముడగును
 ధీరుడగు భీష్మకుండగు దీనుడగును
 దుష్టుకుండగు నిత్యసంతోషియగును
 సత్కవి ధరింపరాని వేషములు గలవె?"

....

"తమ్మిచూలి కేబుడమ్మినిగలనేర్పు
 కవికలంబునందు గలదుగాన
 నీశ్వరత్వమతనికే చలామణియద్యై".

ఇవి యితనికి సత్కవిని గురించియున్న మహాన్నత భావములు. ఇక 'పిరచాసి' లోని కవీశ్వరుని గురించి ముచ్చటించవలయునన్న, పిరచాసీ యొక్క కవిత్వమును గురించి కవిగారు వచించిన మాటలనే పునరుదాహరింపవలెను. 'సాంపుతడి యారని' ఈ కావ్యములో "పదములపొందిక గుట్టపు కదననకైన వచ్చు"ను. "రసనంపదయు స్వభావ శబలతయు"గల ఈ హృదయ రచనలోని శయ్యావిలాసము "దిరిసెనపుంబూవుకరణి ముద్దులుగారు"ను ఇక్కవి వర్ణనలొక చోట "మల్లెపూవుటత్తరు లొలకించి" వేరొకచోట "విషాదగీతములకే మిగిలిన రసహీన మైన మసీపంకము"తో "సుఖంబుల ప్రొద్దుగుంక" జేసి "భయంకర భేదతమాలవాటిక"లో తాండవించురు. కవికోకిల, కవితా విశారద, బిరుదాంకితులైన జాషువాగారి కృతులన్నింటిలో కరుణరసప్లావితమైన 'పిరచాసి' మేలుబడియనినాశలంపు.

అపారమైన దేశభక్తి, అఖండమైన స్వభామానురక్తి
అప్రతిహతమైన జాతాభిమానము వీరి ఖండ కావ్యములందెల్ల
యెడల గానుపించిననువీరి “గబ్బిలము”లోని, “తెలురాజ్యంపు
నైలింప శీలకొకానొకప్పుడు కేరంగ”మైన హంపీక్షేత్ర వర్ణ
నను జదివి కన్నీరువిడువని తెలుగువాడుండడు. ఒక తెలుగు
వాడేకాదు; “ఉద్యోగ శిల్ప మఖండ తుంగభద్రా”నది కప్పగించు
కొని దద్దమలైన తెలుగువారి విద్యానగరా”న్ని జూచి
యేడ్చని వాడెవడుండును?

“మూఁగుర యంగడహలేగడీనాడు

విద్యానగర రాజకీయండు...”

అనివాపోవుచు,

“మణిమణుండైన గూంధ్రసామ్రాజ్య రథము

భువినిగురింగి పదియువారివ శతాబ్ది

గృష్ణవిభువీట జొద్దుగ్రుంకినదిమొదలు

ఋషిభిగాంగన! తెల్లవానది తేడు...”

అని తెలుగువారికడుపు చెరువొనల్లు సహజముగా విల
పించిన యీకవిగాఁగొంధ్రాభిమానమొంతమహోన్నత మాయొంత
పవిత్రమోగాన!

దువ్వూరు, మొదలగువారివలెనే జాషువా గారికిని,
సత్యముఅహింస రాత్తులు అభిమాన వస్తువులే యైనను
అన్నివిధముల నభోగితిక చాల్చడిన హరిజనులపై వీరికి ప్రత్యేక
మైలినేను. వర్ణవ్యత్యాసములవలన అగ్రజన్మలనబడువారు
వీరిపై విధించిన ఘోరయ్యాయములను నిర్మోహమాట
ముగా, నవకాశమున్నపుడెల్ల యధిక్షేపించినారు. వీరిని, “మీ

దేవలమని యెవరైన పశ్చింపినచో 'బాతునుగుచ్చివట్లగుచు.' పతితమానవులకు, "పకులదుర్గతి గనిగుండె గరిగి వగచు, నదయ హృదయుల వీక్షణాంచలమునందు బుట్టుచుండునుకన్నీటి చొట్టునోలె, ఏడి భగవంతుడని సంశయింతువేల?" అను వాక్యములచే నూరట గలిగింపజూచినారు. జాషువాగారి యితర కావ్యములు 'స్వప్నకథ,' 'ముంటాజమహాలు,' 'కాందిశీకుడు.'

తుమ్మల సీతారామమూర్తిచౌదరిగారి పద్యములు, ముఖ్యముగా సీసములు, శ్రీనాథుని రచనా గాంభీర్యమును జ్ఞప్తికి తెచ్చును. తెనుగు నుడికారపు సొంపు వీరి శబ్దములందు పూర్ణముగా గన్పట్టుచున్నది. "నాకులమ్ము నందువలె కవి తలోగూడ కమ్మదనము వెలయుతున"ని వీరన్నది యవార్థము. తిక్కనార్యుని దలపించు వీరి 'యాత్మకథ' నిక్కముగా భారత ప్రతిబింబమే.

మాధవపెద్ది బుచ్చి సుందరరామ శాస్త్రిగారు 'ఉమర్ ఖయ్యాం,' 'ఘృతావాసము' 'పంచవటి' మొదలగు చక్కని ఖండ కావ్యములను సంతరించిరి.

ఇట్లాకవంక ననేకులచే మర భాషలో శృంగారకరుణ రస ప్రధానములైన ఖండ కావ్యములు ప్రవర్ధమానమగుచుండ యీనాడు మనకు మిక్కిలి యవసరమై జాతీని వీర్యవంతముగా చేయజాలు వీరరస ప్రధానములగు కావ్యములు కొన్ని యుద్ధ

వించినవి. ఈ రచయితలెల్లను పండిత కవులగుట పేర్కొనదగిన విశేషము.

ఈ కావ్యములలో సుక్రసిద్ధములగు రెండు, ప్రౌఢ టూరుగ్రామమును ఉద్యాన వనమున మొగ్గ చొడిగినవి. అవియే శ్రీ కండిత రాజశేఖర అవధానిగారి “రాజా ప్రతాప సింహ చరిత్ర” శ్రీ గడియారము వేంకట శేషశాస్త్రిగారి “శివ భారతము” అను ఉత్కృష్టములగు కావ్యరత్నములు. ఈ రెండు కావ్యములును ప్రబంధ పాకముతోబడి ను, విషయ ప్రాముఖ్యము వలనను, ఖండకావ్య యుగమున నుద్భవించినందు నను యిచ్చట ముచ్చటింపవలెనవి. ఆంధ్రభారతముతో సమానముగా భాషా సేవకులు ఆదరించి ఆరాధింప తగినవి రెండు మహా కావ్యములనుటకన్న నీ కావ్యము లందలి శిల్పమును ప్రశ్నేకముగా వర్ణించుట యసాధ్యము.

వీరివలెనే ఉదాత్త కావ్య నిర్మాణము గావించి ప్రచారము నొల్లక కొంతవరకు అజ్ఞాతముగా నున్నవారు కవిరత్న శ్రీ అంబటి పూడి వేంకట రత్నముగారు. ఈయన నిపురుగప్పిన నిష్ఠ. ఈయన కావ్యములలో నగ్గిగణ్యముగు ‘మైనాదేవి,’ ‘మొరాళ కవ్య’ పైన పేర్కొనిన గ్రంథములతో పాటు మన వీర కావ్య సాధములో నగ్గిస్థాన మాకమించుకొనును. శ్రీ వేంకటరత్నముగారు కవియేకాదు. ఒక సంస్థ, చండూరు

ప్రాంతమున సాహితీ మేఖలను సాపించి నేడు తెలంగాణము లోని యువక కవులలో పేరువడసిన శ్రీరవళా శ్రీనివాసరావు, పులిజాల హనుమంతరావు, సిరి ప్రగడ భాగవరావు, మద్దోజ సత్యనారాయణగొల్లవంటి కవి కిశోరములకు భావనా గురువులై వారిచే రసవంతములగు కృతుల రచించ జేసిన కవివ ర్యులు శ్రీ అంబటిపూడి వారు.

ఇట్లే భావకవితా సారస్వతము నొకమారు తిలకించితి మేని వానిలో ముఖ్యములు ఖండకావ్యములని తెలియుచున్నది. నాహా కావ్యరచనకు ప్రేరేపించు మహారాజులు లేకపోవుటయు అనేక విషయ సమస్యల కాలవాలమగు నీకాలమున ప్రజలకు దీర్ఘకావ్యములు పఠింప నుత్సాహము లేకుండుటయు ఆంగ్ల భావ కవి కుమారుల రచనలు ఎక్కువగా ఖండ కావ్యములే యగుటయు కొంత వరకు సమర్థులగు కవులకు విశేషముగా నవకాశము లేకుండుటయు నింకలకు గారణములని తోచును.

పాశ్చాత్యులలోక కవిత్వము, జాతీయోద్యమముల ప్రభావ పరిణామముగా ప్రభవించిన భావకవితా స్రవంతి ఖండకావ్య ములు, గేయములను రెండు పాయలుగ ప్రవహించినది. ఖండ కావ్యములతో బాటు తెనుగు బాసలో గేయములుగూడ ప్రజా మోదము వడసి అనేక ఉత్తమ రచనలకు దోహద మొసంగి నది. అంతమాత్రమున మన వాఙ్మయమున నింతకు మొదలు గేయ కవిత్వము లేదని కాదు. జానపద గీతములు, పల్లెవా

టలు, స్త్రీల పాటలు, మేలుకొలుపులు మొదలుగాగలవెన్నియో ప్రజలలో విరివిగా ప్రచారమున నుండినవి. త్యాగయ్య షేత్రయ్యవంటి గేయకవులు ఆంధ్రుల కీర్తిని ఓశ దిశల నెలకొలిపినారు.

ఆధునిక సాహిత్యమున శ్రీ గురజాడ అప్పారావుగారి 'మత్తల సరములు' సంహారి సుబ్బారావుగారి 'యెంకి' కఠమునలొకరించుటతో మొట్టమొదట, గేయ సాహితీ కన్యకు శ్రోత వైతన్యము నూతనోత్సాహము కలిగి, ఒక రమణీయ స్వరూప మేర్పడినదని చెప్పనొప్పును. తరువాత యీ గేయ సుందరిని నవ్యాంధ్ర సాహిత్య రామములోని సుందర వంశములో జేర్చి సర్వాంగ శోభితగా తీర్చి దిద్దినవారిలో ప్రముఖులు శ్రీ బసవరాజు అప్పారావు, విశ్వనాథ సత్యనారాయణ, అడవిబాపిరాజు, నాళిము కృష్ణారావు, మల్లవరపు విశ్వేశ్వరరావు ప్రభృతులు.

తెలుగు భాషయొక్క తీమందనమును సౌందర్యమును వ్యక్తపరచుటయునన్న జటిలపద సమాసములను, కృతక గాంధిక భాషను పరిత్యజించుటయే కాక ఈ భాషకు వృత్తములనాను కూలములనియు సరళమైన మాత్రాధందస్యలే యుక్తమనియు అభిప్రాయ పడిన గురజాడ అప్పారావుగారు గేయ కవిత్వమునకు మార్గదర్శి; ఆ కవి,

“ కెనుకచూచిన కార్యమేమోయ్
మందిగతమున కొంచెమెనోయ్
మండగించుకుముందు అడుగేయ్
వెనుకబడులే వెనుకెనోయ్

... ..

దేశాభిమానం నాకుకద్దని
వట్టిగొప్పలు చెప్పకోకోయ్
పూనియేదైనాను ఒకమేల్
కూర్చిజనులకు చూపవోయ్

.... ..

స్వంతలాభం కోతమానుకు
పొరుగువాడికి తోడుపడవోయ్
దేశమంటే మట్టికాదోయ్
దేశమంటే ముసుఖోయ్

.... ..

ఈ సురోమని మనుషులుంటే
దేశమేగతి బాగుపడునోయ్ ?”

అని సోదరాంధుల నేకాక భారతీయులందరిని సూటిగా
ప్రబోధించినారు. ‘ దేశమును ప్రేమించుమన్నా ’ అను ఈ
గేయము, రవీంద్రుని, బుకించునుని, ఇక్బాలుని జాతీయ గీత
ముల మరపించుచున్నది. ఈ గీతముతో అప్పారావుగారి
పేరు ఆంధ్రులలో చిరస్థాయిగా నుండగలదు.

నంధూరి సుబ్బారావుగారి పాటలు మహాన్నత భావ
ప్రపూర్ణములై సహృదయ హృదయాహ్లాదకరములై యొప్పు
చుండును. చూపుతో మాటాడి ఊపిరితో తెనిగించు శక్తి

వీరికికలదు కవిత్వము వీరిని నలచివరించినది. ఈ మార్గమున సింకెదరో ప్రయత్నించినను 'యొకిపాటల'వంటి మనోహర కావ్యము మరియొకటి వెలుకడలేదు ఎవరేమన్నను 'యొకిపాటలు' అధునికాంధ్ర వాఙ్మయమున కిమూల్యాలంకారమనుట నిస్సంశయము.

2. సవతాజు అప్పారావుగారి పాటలు వనోహరములు. 'యశోధరా విలాసము', 'కొల్లయిగట్టితే నేమి' మున్నగు గేయములు అంధ్రవాఙ్మయమున శాశ్వతముగా నుండివగనివి. వీరిరచనలు ముఖ్యముగా స్వానుభవ భావ్యములు. ఉద్వేగావేశయుక్తమగు సూటియగు భావప్రకటన వానియందు వ్యక్తమగుచుండును.

విశ్వనాథ సత్యనారాయణగారి 'కిన్నెర సానిపాటలు', 'కోకిలమ్మ పెండ్లి' నిజముగా సార్థక నామములు. 'కిన్నెర సానిపాటలు' అనినంతనే, కిన్నెర, మధుర సంగీతశ్రవణము చెపులలో ప్రతిధ్వనించును; సరసాళియైన దొరసాని స్వైరవిహార సంచన్నత, మనోజరాగిణియైన భాగిని రూపరేఖా విలాస విభావములు, కనులకు గవ్వట్టును. 'కిన్నెరసాని'లోని శబ్దచిత్రము, శైలి, భావగాంభీర్యము అనితర సాధ్యములు. కిన్నెరసాని యను పేరుగలిగి యున్నంతమాత్రమున నొక రసవత్కావ్యమును నొక మహాకవిచే వ్రాయించుకొని తన ఆస్తి క్యముగకు శాశ్వతత్వము గడియించు కొనిన ఆసెలయేటి కన్నయ యె త ధన్యయోకడా!

బొడ్డు బాపిరాజుగారి 'కాత్యాయని'. అడవి బాపిరాజుగారి 'గోధూళి', నాళము కృష్ణారావుగారి 'తేనెదినకులు', మల్లవరపు వారి 'మధుకీల' యిట ప్రత్యేక స్మరణీయములు.

మన దేశమునందలి రాజకీయోద్యమ ప్రచారమునకు యీ గేయము చక్కగా అనుకూలించినది. గాంధీమహాత్ముని పిలుపు వినిసంతనే ఒక్క మారు ఆంధ్రదేశమంతయు సత్యాగ్రహ సమరమున ముండంజవేసినది. కవికుమారులు సోదరాంధ్రులను ప్రబోధించి యీ తెల్ల దొరతనమునకు స్వస్తి చెప్పవలెనని ఆదేశించినారు. వారికి గేయము అనుకూలమగు సాధనముగా ఉపయోగించినది. ఆ రోజులలో శ్రీ గరిమేశ్వ సత్యనారాయణగారు కృష్ణావజుకలయందు పుంఖాను పుంఖముగా రాజకీయోద్యమ ప్రచారకమగు గేయములను పాఠకరించినారు. భరతమాత నుద్దేశించి వ్రాసిన గేయములు శ్రీ సత్యనారాయణగారికి ఆంధ్ర సారస్వతమున నొక విలక్షణమగు స్థానము నొసగు చున్నవి. ఇది ప్రజా యుగము; స్వాతంత్ర్యము ప్రజల జన్మహక్కు. నిరంకుశమగు ప్రభుత్వమును, బూజు పట్టిన రాజరికమును ప్రజలు సహించజాలరు. ఇట్టి భావములు మన గేయకవుల రచనలకు ప్రేరేపించినవి. శ్రీ పురిపండ అప్పల స్వామిగారు "రాజుగారి కోటలో, రాణిగారి తోటలో జల్లెడు ములించింది, పల్లెను ప్రాకింది." అని యెలిగెత్తి చాటుచు విప్లవ వతాకమును ప్రతిష్ఠించినారు. శ్రీ మాదవపెద్ది బుచ్చిసుందర రామశాస్త్రి ఆంధ్రరాని తనమును నిరసించుచు గేయరచన గావించినారు.

ఈ విధముగా ప్రబంధ కవులవలె భావ కవులు కూడా తెనుగు సాహిత్యములో నొక ప్రత్యేక వాతావరణము సృష్టించినారు. దేశభక్తి ప్రబోధకములగు పద్యములను వారు గానముచేసినారు. ప్రియురాలు వారికారాధ్యదేవత. వారు స్వేచ్ఛాజీవులు; సౌందర్యమును అనందమును ఉపాసించు వారు. అరసికులకు రసము నివేదించుట సాధ్యము కాదని వారభిప్రాయ పడినారు. కావుననే,

“సుకవి భోగ్యులు లించటి వస్తువులు వీని
నలిపివేయకుడిటు నటు కలచి నైచి”

అని వారు హెచ్చరించినారు. తుషారజలము, నీలంపు జలదంపు నిగ్గు, విరిచేడి చిన్నానీగ్గు, వసంత ఋతుశోభ కోయిల కూతలు, కమ్మతెమ్మెగలు, ఎలదేటి చిరుపాటలు, చిటుజరీయంచు చీర, రుచిరకర సరోజములు, కాంచనహార విలసత్కంఠదేశమ, జారుచెమ్మట మత్యాల జంపునరులు మున్నగు మనోహర సామగ్రినివారు సాహిత్యమునందు సమ కూర్చినారు. కాని వారు కల్పించిన యానిత్యకల్యాణము వచ్చుతోరణము యెక్కువ రోజులు కాపురము చేయలేదు. ఆ సుఖస్వప్నములు కొలదికాలమే నిలిచియుండినవి.

అధి వాస్తవికత: అభ్యుదయ యుగము.

క్రథమ ప్రపంచ మహాయుద్ధానంతరము ప్రజాస్వామికముల బూటక ప్రవర్తనపైనను, యుద్ధకారణ మగుపెట్టుబడి విధానముపైనను, శుష్కధర్మ ప్రవచనముల పైనను ప్రజలకు యేవగింపు, నిరాశ, నిస్పృహ కలిగినది. తత్ఫలితముగా పాతసాంప్రదాయముల నెడిచి కొత్తవానిని యేర్పరుచు కొను ప్రయత్నము తీవ్రరూపముదాల్చినది. ఇతరరంగము లందువలె సాహిత్యరంగమునగూడ యీప్రయత్నము ప్రస్ఫుటమైనది. కవిత్వములో తిరుగుబాటు, పురోభాగిత్వము పొడనూపసాగినవి. పూర్వ ఛందోనియమములను కావ్యసాంప్రదాయములను పాటించక యెవరి యిష్టము వచ్చినట్లు వారు వ్రాయసాగినారు. ఈ కొత్త కొత్త పోకడలకు, Dadaism, Sur-Realism, Impressionism అనుకొన్ని పేర్లు వ్యాప్తిలోనికి వచ్చినవి. ఈ 'యిజం'లలోనే యొకదానికిగూడ సరియైనస్వరూపము యేర్పడకమునుపే మరి యొక్క 'యిజం' బయలుదేరి సాహిత్య రంగమున అరాజకత్వము, ఆయోమయత్వము ఆవరించినవి.

పై నజేర్కొనినట్లు భావకవుల సుఖస్వప్నములను పడదోగిసి వారుకల్పించిన ప్రశాంత సుందర వాతావరణమున

అరాజకత్వపు సుడిగాలి తీవ్రముగా చెలరేగినది. ఇన్నాచ్యు
నేయరచన సాగించుచున్న కొందరుకవులకు యీ అధివా-
వికతపై ప్రీతిహెచ్చినది.

పల్లె పడుచు, నిర్మల మనస్క-యు నగు 'యెంకి'యింటి
నుండి బయలు దేరి 'కిన్నెరసాని' యింట నిలిచి పానము ముగి
చుకొని 'గోధూలి' వేళ నవ్య సాహిత్యవీరులందు మలయమా
రుతము సేవించుచున్న కవితాలతాంగి ఒక్క-మారుగా యీ అ-
రాజకత్వపు కారుచీకటులను యెదుర్కొన వలసినదని. ఒక
వంకనుండి శ్రీశ్రీ గారు మరియొకవంకనుండి పతాభిగారు
అట్టహాసముగావించుచు ఆమెకు చీకాకుకలిగించిరి. ఆయమ
తొట్టువాటును, మంజులగళస్వనమును, కజ్జలాన్విత నేత్ర
యుగ్మమును అవలోకించి శ్రీశ్రీ గారు

“యిదేమిటీవిత భయాలు?

ఇంట్లో చీకటి!

ఇదేమిటీ అపస్వరాలు?

తెగిందితీగ!

అదేమిటారంగులనీడలు?

చాచూబ్రతుకూ!

ఎక్కడికెళ్తావీరాత్రి?”

అనిగద్దించి అడిగినారు.

“దుడుకటతో నడుములు విరగడంతో”ను అని పతాభి
గారు,

‘భృగీ భీ మాతాత బల్లంబుచేబూని
పుల్లూకు తూటుగా బొడిచినాడు’

అను పద్యమును జ్ఞానికి దెచ్చుచు వికటాట్టహాసముగా
వించినారు,

“ఎజ్జ శాలున కప్పకొని మాయంటికొచ్చిందొకరివల్వర్”
అని భయ పెట్టినారు. ఇక పాపమామె భరించుకోలేక
పోయినది.

“తురాయికంటె, ఆకురాయికంటె, కీ
చురాయి కంటె హిమాంశురాయిగొప్పవాడ”ని

“తెల్లమబ్బలు, తెనాలివెళ్ళాను, కుక్క వెంటపాండవులు
స్వర్గానికి” అనుపదగృత్యములు భావకవితాకన్యనుభయాన్వితను
గావించినవి.

శ్రీ శ్రీ, పరాభిగార్లతో పాటు అధివాస్తవికరచనలు
సాగించినారు గోరాశాస్త్రి, శ్రీరంగం నారాయణబాబు,
సారీస్, ఆరుద్ర, దేశరాజు కృష్ణశర్మ మున్నగువారు.
[అదృష్టవశాత్తువీరు కొలదిగానేయున్నారు.]

ఈ అధివాస్తవికతాస్వరూపమును నిర్దేశించుట సాధ్య
ముగానివని. అట్లు సాధ్యము గాకపోవుటయే ఆధివాస్తవికత
యొక్క ప్రత్యేకతయని చెప్పవచ్చును. కావుననేవారు,

“జీ బాకు, Algebra చిహ్నాల
 లాంకోటు సాంకోట్లుతొడగి
 సాహిత్యం పారోహిత్యం చేస్తే
 వెట్రకాదు Sur-realismరా, సోదరా!”

అని చెప్పియున్నారు.

వీరిరచనలను పఠశీలించినప్పుడు యెవరికివారే యమనా
 తీలే అనుసామెత జ్ఞప్తికివచ్చును. ఒకనిర్ణీతమగు ఆదర్శము
 లేదు. ఒకవిస్పష్టమగు పద్ధతి కానరాదు. ఏదోయొకవిధ
 మగు గడబిడగావించుటయే వీరసాధిపదలచు పరమప్రయోజ
 నము. గందరిగోళముచేయుటకు వీరికిసాహిత్యమొక సాధనము.
 పౌండర్యమునకు అగ్ని సంస్కారము గావించుటయందే వీరికా
 నందముకలదు. వీరు ఉపయోగించుపదములకు అర్థములేదు;
 ఉండవలసిన యవసరములేదు. అర్థమును అధ్వన్నపు అడ
 విలో వదలుచున్నారు యీమతమును తెనుగులో ప్రతిష్ఠించిన
 పీఠాధిపతులు. చందస్సువీరు అర్థమునకముందే పరిత్యజించినారు.
 “లీలగుడి మ్రొంగువానికి లింగమెంత?” అనిగదా ఆర్యోక్తి.
 పిల్లినలె మ్యావు మ్యావు అని యరచుట యందు
 వీరికేమో అనందముకలదట. అదియెట్టిదో కేవలము ఆరచ
 యితలకే అనుభవైకపేద్యమేమో! ఆట్లరచుచు గూర్చుండక
 సారస్వతముపైన దాడిగాంచుట యెందులకో తెలియదు.
 ఇంగ్లీషుమాటలు, ఇంగ్లీషులిపిలో వీరు పుంఖాను పుంఖము

వాడుచుండును. తెనుగు లిపి క్రమమును [Spelling] క్యత్యానము చేయుట వీరి మరణాంక ప్రత్యేకత. ఈ సందర్భమున కాభిని అనహయపూరునిగా మనము పేర్కొనవచ్చును. బిక్కమాటలో, నోటికివచ్చినది, ఇష్టమువచ్చిన వీరినివాడుట యే పరిణితి.

సాహితీ సమితి కన్యలమీద పగతీర్పు కొనటమే వీరి ముద్దెనైనట్లు పరికివితా సామగ్రివలన మనకు విస్పష్టమగుచున్నది. చూచుడు,

“పులిచంపిన వేడినెత్తురు, మదాలిక నయన జ్వాలి కలకత్తా కాళికనాటక, రగులుకొనే రామసిబ్బాస్సు, బుగులుతోనే బుక్కాగుండా, రాబందుల చెక్కలచప్పుడు” వీరికి కవితా సామగ్రి. భీష్మము, Uglyism పరికివితా ప్రపంచమున ఒకటాట్రహాసముగా వించుచుండును. ఇది సాహిత్య రంగమున అరాచకత్వము [Anarchy].

బహుభాషా పారంగతులై ఆధునిక విజ్ఞానము నక్కగా అవగాహనముజేసికొనిన వీరు యిట్టి విధ్వంస పూరితములగు వాస్తవలోకాలక్షేపము చేయుటకన్న ఆంధ్రవాఙ్మయమును విజ్ఞానవంతము చేయుటకు శ్రమజేసిన బాగుండును. లేకపోయిన వీరిమేధాసంపద, విజ్ఞానము అడవిగాచిన వెన్నెలయే.

ఒక్కమాటలో, యీ అధివాస్తవిక నాడులకొక ఆదర్శములేదు; భవిష్యత్తు లేదు.

1930వ సంవత్సర పార్శ్వమున సకల ప్రపంచము అర్థిక క్షోభకు ఆలవాలమైనది. చదువుకొన్న వారిని నిరుద్యోగపిశాచము పీడింపసాగినది. విశ్వ విద్యాలయములందు జిగ్గిలను సంపాదించిన యువకుల జీవితములు కష్టభూయిష్టములైనవి. వారికి భవిష్యత్తులో గారుచీకట్లులు తప్ప మరియేముమును కానుపించ లేదు. నిరాశ, అనంతప్రీతి, అశాంతి. ఇవియే వారికి యేదిగ్గుజూచినను ప్రత్యక్షమైనవి. ఇక వారికి యీసుండర వాతావరణము, గులాబి గుత్తులతరులు, పన్నీటిజల్లులు, మల్లెపూలదండలు, దివ్యకుసుమాంగి యీ నెలు దీసినుచ్చు తమలపాకుల మడుపులు, సాగనులాడుల సౌందర్య సంకీర్తనములు కేవలము కల్పితప్రపంచమునకు సంబంధించినవియై యెడ మావులవలె విసుగు కల్గించుటలో ఆశ్చర్యములేదు. ఆకట నకనకలాడు డొక్కలకు ఈ మధుర స్వరములు హాయికల్పించునా? కావున వారి దృక్పథము ఇంకొక వంకప్రసరించినది. విద్యార్థికుల భగ్నజీవితములు సారస్వత సలిలప్రవాహమునకు కొత్త కాలువలు గట్టినవి. ఇంతకుముందు సారస్వతోపాసకుల నాకర్షించిన షెల్లీకీట్సుల కావ్యజాలము, మహాసాహిత్యవైల్డెలగ్రింథ సముదాయము, త్వరత్వరగా వారి షెల్లులనండినిచ్చిమింపసాగినవి. రష్యావిప్లవము మనవారిదృష్టి నాకర్షించినది. మార్క్సులెనికొరచనలుచదివిఉత్తేజితులైనారు. గోరీ, హ్యుగో, డోస్టొవ్స్కి, బోలా, రచనలుమన

వారి భావనాశక్తికి దోహదములైనవి. కావుననే శ్రీశ్రీగారు

“సురోప్రపంచం, మరోప్రపంచం

పదండిపోదాం, వినలేదా

మరోప్రపంచపు జలవాతం?

ఉరకండి, ఉరకండి, ముందుకు”

అని యుచ్చైస్థనములో హెచ్చరించినాడు.

తమకు తమపూర్వులకుగల విభేదములను ‘వ్యత్యాసం’ అను గేయములో చక్కగా వ్యక్తీకరించినాడు. “వడ్డించిన విస్తరి మీజీవితము, మంచికీ చెడ్డకీమధ్య కంచుగోడలున్నాయి మీకు” అని ఆయనపూర్వులనుద్దేశించి పలికినాడు.

[1] “ఒత్తుకు కాలి, పనికిమాలి

శనిదేవత, రథ చక్రపు

టిరుసులలో బడినలిగిన

కూడులేని గుడ్డలేని

పక్షులార భిక్షులార

హతాశులై యేడవకండి

[2] మీరక్కంకలగి కలగి, మీనాడులు కదలి కదలి,
మీ పేగులు కనలి కనలి.

[3] అదివిజయం, అదిసమరం అటో యిటో తెగి
పోతుంది,

స్వాతంత్ర్యం, సమకాలావం, సామ్రాజ్యం, సామ్యం
పునాదులై.

(4) నేను నైతం ప్రపంచాల్లు తెల్లచేత్త పల్లివిస్తాను,
నేను నైతం విశ్వ వీణకు తంత్రినై మూర్ఖులను పోతాను”

అని యావేదనతో మనకవికమాలు ముందుకు వచ్చి
నారు. జీవితము సంఘర్షణ జీవితం యెలుగెత్తి వచింప సాగినారు.

సమకాలిక రాజకీయములందలి మార్పులు కొంతవరకు
వీరిరచనలకు ప్రోత్సాహ మొసంగినవి. (Man in the street)
ప్రజాసామాన్యముయొక్క శ్రేయస్సే, లోకకల్యాణమే తమ
ఆదర్శమని వీరు నొక్కి నొక్కి చాటుచున్నారు. పెట్టుబడివి
ధానము, జమీందారీవ్యవస్థపై తిరుగుబాటు, సమాజము నం
డలి ఆర్థికవ్యత్యాసములు వాఙ్మయ రంగమున కెక్కినవి. శ్రమ
జీవులచేమటలు, అనాథల ఆశ్రయములు, దారిద్ర్య పిశాచపు
ప్రళయతాండవము వీరి హృదయములపై సమ్మెటపోటులైనవి.
వీరి కవితలో ఆనంద భాష్యముల కన్న ఆశ్రయములే
అధికము. పండు వెన్నెల కన్న పరిగాఢతమమే,
ఉత్సాహము కన్న నిరుత్సాహమే వీరి రచనల యందు కాను
పించును. భావ కవులధారాశుద్ధికి లిగిన వృత్తములు, ఆటవెలదు
లు, తేటగీతులు. ద్విపదలు మున్నగువాని స్థానముగేయుము

ముగా బ్రద్దలగుచున్నవో మనకు బోధపడును.

శ్రీతాపీ ధర్మారావు గారి వంటి పెద్దలకు, పండిత ప్ర
క్కామము కూడ సీతభృద యోద్యమము ఆకామించినది.
శ్రీశ్రీగారి “మరోప్రపంచం”లో వారు పులకితులై, ఆభ్యుద
య గీతముల నాలపి చినారు. ఈ ప్రపంచము నందలి వ్యత్యాస
ములను వారు,

“నెత్తు చేడ్చు కన్నులు వేయి కలగ బట్టేనోయ్
కలిమి తఱుకు ఒకధనికుని కంటచుంటాది;
తిండిలేని నోరులు వేయికలగ బట్టేనోయ్
సావుకార్ల విందొక్కటి సాగుతుంటాది.
కరగి తరగు కండలువేయి కలగబట్టేనోయ్

పెద్దవారి ఫ్యాక్టరీలు పెరుగుతుంటాయి”

అనియెలుగె త్తిచాటినారు. ఈనాటి ఆభ్యుదయ కవులలోనొక ప్రము
ఖ స్థానమునాక్రమించుచు, ఆభ్యుదయ పత్రికాసంపాదక వర్గములో
ముఖ్యులై, ఆనేకవిధముల భాషా సేవగావించుచున్న పండితులు
శ్రీప్రయాగ కోదండరామశాస్త్రి గారు. వారి పాండిత్యము వారి
రచనలలో ప్రస్ఫుటముగా గోచరించుచుండును.

“రాళ్ళుతిని యేళ్లుత్రాగుదుర్భరదరిద్ర
మానవులు రత్నగర్భా కుమారులైన

నాతోగూడ వింత పంసారయూత్ర
గడుపుచున్నారు” అని శ్రీ ప్రయాగవారు తాపీ
ధర్మారావుగారి భావములనే మరొక విధముగా వ్యక్తీకరించు
చున్నారు.

“ఈ ప్రపంచమునందలి కోటి కులాలకు, లక్షమతాలకు
శానిసగా నేనుబ్రతుకలేను. సంఘానికి చదువునేర్పు స్వతం
త్వమిడిగానేను జన్మిస్తా”నని శ్రీ కుందుర్తి అంజనేయులుగారు
విష్ణవధ్వజమునెత్తినారు. అదియే వారి యభిప్రాయమునా? నర
జాతివిముక్తికై వెలసిన నవపతాక.

“ఈ నవపతాకముగాంచి పతిత ప్రజలగుండెలు పరి
భ్రమయ్యె”నని శ్రీ అనిసెట్టి సుబ్బారావుగారు వక్కాణించు
చున్నారు. ఈ నవధర్మ సంఘ సంస్థాపన జేయువేశయందు,
“దిక్కులన్నీ మనకు దివిటీలుపట్టిన”వనివారు స్వాతంత్రయోధు
లకు జూపించుచున్నారు. “శ్రామికుల శిరస్సులతో బంతు
లాడుపాలకులను ప్రగతి చక్రఘట్టనలతో సంహరింపవలె”నని
శ్రీ అనిసెట్టి సుబ్బారావుగారు ప్రబోధించుచున్నారు. మరొక
వంకనుండి శ్రీనారాయణచిరంజీవిగారు “యుగయుగాలనుండి మనలను
బంధించియున్న సంకెళ్ళను తెగ ద్రవంచవలె”నని ఆదేశించు
చున్నారు. ‘క్రాంతిపతమును జూపించి శాంతిజగమును స్థాపిం
చుట’యే వీరి ఆదర్శము. వీరి యభిప్రాయము ప్రకారము
మానవజాతి చిరకాలమునుండి అనుభవించుచున్న దాస్యము

ఆక్రమించినది. శ్రీవణ సుఖము, శైలీ రమ్యతలకు ప్రాధాన్యము తక్కువైనది. అబ్బూరివంటి కవుల క్రొత్త పోకడలు వీరి కన్నులకు లంబాడిలంగాలవలె గోచరించినవి.

ఈవిధముగా అభ్యుదయ మార్గము తెనుగుసారస్వతమున ప్రాముఖ్యతవహించినది. ఇటీవల ఒక్క మారుగ నవ్యాంధ్ర కవులుడరు యేక కంఠముగ శ్రీశ్రీ శంకరశాస్త్రి, నోరి నరసింహశాస్త్రి, రాయప్రోలు సుబ్బారావుగార్ల వంటి కొలదిమంది తప్ప] యీ ఉద్యమమునకు జయమంగళములు. పాడుచున్నారు.

ఆరంభకాలమున “రాజకీయములలోని ‘కమ్యూనిజం’కు సారస్వతమునందలి రూపాంతరమీ అభ్యుదయమార్గము”ను అభిప్రాయములు వ్యాపించియుండెను. కాని ఇటీవల అభ్యుదయ రచయితల సంఘమువారు యీ అభిప్రాయములను నివారించుటకు ప్రయత్నముగావించుట సంతోషప్రదము.

ఇటీవలవీరినమావేశములందు సుప్రసిద్ధాంధ్ర కవిశేఖరులు పాల్గొనుచున్నారు. నన్నయాదులగు పూర్వీకులనుకూడ వీరు అభ్యుదయ వాదులుగనే అంగీకరించుచున్నారు. లక్ష్మణరావు, వీరేశలింగము నంటి వారి వర్ధతులను వీరు జరుపుచున్నారు. చిలకమర్తివారి ‘స్వీయచరిత్ర’ను వీరు ప్రకటించియున్నారు. న్యాయమూర్తి రాజమన్నారు వంటివారు వీరి

పోయి స్వాతుత్తము రానున్నది. ఈనార్లవారి పలుకులు విన్నప్పుడు శ్రీశ్రీగారి

‘ఏదేశ చరిత్ర చూచినా యేమున్నది గర్వకారణం...

సరజాతి చరిత్ర సమస్తం పరపీడన పరాయణత్వం’

కావుననే కాబోలు యీ అభ్యుదయ వాదులకు తమ పోచిన చరిత్రయందు అంతగ గౌరవమున్నట్లుకానరాదు. వీరికి ఒక తరము ముంగిటి కవీశ్వరులవలె, వీరు ప్రాచీనాంధ్ర వైభవమును, ప్రకృతిని కీర్తించి యుండలేదు. అది వీరి భావనాశక్తికి దోహదమొసంగి యుండలేదు.

నేటి మతకలహములను మరచి ప్రజలందరు ఏక కుటుంబముగా మెలగ వలెనని యీ అభ్యుదయ కవులు ప్రబోధించుచున్నారు. కావుననే శ్రీకొనకళ్ళ వెంకటరత్నంగారు,

“ఉక్కు తల్పుల ఊచలొక్కటైనా విడదు

సంకెళ్ళ బరువొంత సడలిపోనే లేదు

కత్తులేర్పులిపించుతావా,

సోదరుల

కుత్తుక తెగనరుకుతావా”

అని ఆవేదనతో ప్రశ్నించుచున్నారు- కర్షక కార్మికుల జీవితము అభ్యుదయ సాహిత్యమునందు అగ్రస్థానమునాక్రమించుచున్నది. కూలీల రైతుల సుఖదుఃఖముల నీకవులు చక్కగా

గానము చేసియున్నారు. **ఐ** విశ్వరూప కృష్ణదేవరాయల గొప్ప
యువశత్రులు,

‘పరువాకను. గారవించుట నీట నీట ముగించిపోయి
కరపు రాదోయి

దేశానపరువుపోదోయి’

అని కర్నాటకను అధింతులైనారు. కావున **హ** హుయిబమున
జన్మించి వ్యవసాయము చేసినోపాధిగా గలిగిన **తై** తై విక్ర
యగు **ఐ** గంగుల శాయిరెడ్డిగారు తమ సమస్యలను గేయ
ములలో మనోహరముగా వ్యక్తీకరించి యున్నారు. **శ్రీ** సుగ
వరము ప్రతాపరెడ్డిగారి వంటి విమర్శక వతులనుల ప్రశంసల
నందిన గంగులశాయిరెడ్డిగారి గేయములను నిజముగా అభ్యు
దయ సాహిత్యమున కలంకారములని చెప్పవచ్చును.

ప్రొద్దంతయు చెమ్మటయొచ్చి కట్టించి పరిజేయు శ్రమ
జీవులే మనసంఘమునుండి వైదొలగినచో, మనగతియేమి కావల
యుననియువకపులలో శృమంతకమణివలె తేజస్విల్లు శ్రీ పొట్లనల్లి
రామారావు గారు ప్రశ్నించుచున్నారు.

అన్యాయముగా రాజులకోపాగ్నికి గురియై చెరసాలలో
కృంగి కృశించుచున్న స్వతంత్ర భావప్రేతులగు అజ్ఞానజీవులను
జ్ఞాన సూర్యజీవులను గాంచి నీరెట్టిభావములను వ్యక్తీకరించినారో

విచారించుడు. మానవునిహాసములోనున్న చానవులు ఉక్కు
గొలుసులుపేసి, ఉరికొయ్యలునాటించి, నిలువు గోడలుగట్టియూ
అసహాయజీవిని పైకి గొరించితాడు. ఇకవాలేమో రక్తము
పారించి రాజ్యశృంగారములై దేవతలహాసమున తిరుగుచున్నారు.
మరియొకచోట పీఠప్రజాసముదాయమునుగొంచి యెంత నన్య
మగు భావములను వెల్లడించినారో తిలకింపుడు. “జనత
యొక్కజనము చీకటిలో; మరణము వాకిటలో; చరిత్ర విస్మృ
తిలో”. వారు కీర్చినదిలేదు. మరచినదిలేదు. అట్లునునను వారి
యందునిబిడీకృతమైన శక్తిబలవత్తరమైనది. స్టాలిన్ ఆశక్తిని
జూచి సమ్మాహితుడైనాడు. మహత్తుడు ఆశక్తికి ముగ్ధుడై
నాడు. నిజముగా ఏవ్యక్తిపైనను పూలుజల్లుచదివారే; ఘోరి
జల్లునదివారే; కరియెక్కించిననువారే; ఉరియెక్కించిననువారే.
తెరచాటుభాగవతము వారికి సరిపడదు. ఈ విధమగు ప్రా
సముదాయపు ఆధిక్యతను కీర్తించినారు త్రిప్పొట్లపల్లివారు.

అభ్యుదయ మార్గమున కలముకగరత్తులను జేయుచున్న
మరొక యువకవీశ్వరుడు త్రికాళోజి నారాయణరావు గారు.
ఆయనరచనలు, సత్యాగ్రహ సమరమునందు కృష్ణా
పత్రికలలో శ్రీ గరిమెళ్ల సత్యనారాయణ గారు వ్రాసిన గేయ
ములను స్మరింపజేయుచుండును. రాజకీయసంఘటనలే కాళోజి

కవితకు పేరికములు. నవ్యముగా గడిమెట్ల సత్యనారాయణగారివలె తీవ్ర రాజకీయములందు పాల్గొని కావ్యరచన గావించిన వ్యక్తికాలోజి. కూరలోని యుష్పనలె కాలోజి కవితలో రాజకీయము లొప్పుచుండును. 'యుద్ధపిశాచము ఉద్వీజనులను ఉక్కిరి బిక్కిరి చేసింది' అను యీయన గేయము మొన్నటి యుద్ధము నకు చక్కనిసమీక్ష. రాజకీయ స్వాతంత్ర్యములేక మనము యెన్నాళ్ళు ఆఫోగతిలో నుండవలసిని పరితపించినాడు కాలోజి. "పోలీసు టండను చార్జన్యాలు పోషణ బొందేదెన్నాళ్ళు? దమననీతితో చార్జన్యాలుకు దాగులుమూతలు యెన్నాళ్ళు బాధలు పెట్టి పలకనీయని పాపుల భయమెన్నాళ్ళు పగటిదోపిడుల నావిగలేక ప్రజాదరణ గోల్పోయిన ప్రభుత్వమింకెన్నాళ్ళు" అని యీయన ఆక్రిందించినాడు

“రాజులపేరిట అరాజకమునకు

జరిగిన పూజలుచాలింక,

బీదల సర్వస్వముతో ధనికులు జేసిన

బేరములుచాలింక” అని యావేదన పడి

నాడు. కావుననే యీయనకు యీప్రపంచము గడియ గడియకు మారునదిగా, గవ్వకుకొరగానిదిగా కనుపించుచున్నది. నిజమేగదా; యీనాటి ప్రపంచములో,

“అన్న పురాసులు ఒకచోట

ఒకలిమంటలు ఒకచోట

సంపదలన్నీ ఒకచోట

గంజెడుబలగం ఒకచోట

అవకాశమంతయుఒకచోట

అవసరమెల్లను యింకొకచోట” అని

యాకవీశ్వరుడు మనకు చూపించుచున్నాడు. ఎంతయద్భుతమైనది!
దార్జన్యములనే రూపమునను సహింపలేని సుకమార హృద
యడు మన కవీశ్వరుడు. కాని ఆయన యేమి చేయును?

“అవనిపై జరిగేటి అవకతవకలు జూచి

ఎందుకో నాహృదిని యిన్ని ఆశ్చర్యము

పరులకష్టము జూచి పగిలిపోవును గుండె

మాయలోకము జూచి మండిపోవును ఒళ్ళు

పతిత మానవుజూచి చితిపోవును మనసు”

అనికృశించి

“తవ్యద్దిగలేను దాజూషగలేను

తప్పుజేసినవాని దండింపగాలేను

కష్టపడువారల కాపాడగాలేను

పరుల కష్టాంతో పనియేమి మనకనెడు

అన్యులనుజూచైన హాయిగామనలేను

అని నిస్సహా చెందుచున్నాడు. కాని కవి గార్హిస్తునిరాశ

చెంద వలసిన యవసరము లేదు. కవులు యెన్ను కొన బడని శాసన కర్తలు. వారికలమునకున్న శక్తియ మోఘమైనది. జాతిన జాగృతము గావించి సరియైన మార్గమున నడిపించగలకక్తి రచయితలకుకలదు. కావున వారు యికముందును యిట్లే రచనా పరంపరను సాగింపవలెను. నాని ప్రభావము తప్పక సమాజమున గోచరించితీరును. కాళోజి కవీశ్వరునివలె మరయొక యువకవి గూడ నిస్పృహచెందినాడు.

చూడుడు,

“నాయుంటినడుమనే పెనుమంటలేగేగ

నాతమ్మలే విలయ నాట్యాలు నేయగా

నామానలే నాడు బాకులకుగురి కాగ

నాదుచెల్లండ్ర మరయబకోపిడి కాగ

నాతల్లి గుండెయలు కోతల్లువడ్డాక

నా నేలకరువులకు తాపలంబై నాక

నా నాయకుల గక్తనాళాలు తెగినాక

నాసభ్య సంస్కృతుల్ నరుకట్లువడ్డాక

ఏమివ్రాయాలె నేనేమి వ్రాయాలె” అని

ధవళా శ్రీనివాసరావు గారు ఆకొలిచుచున్నారు.

వీరికిగూడ నా విజ్ఞప్తి ఇదియే.

వీరవలెనే మన యువకవులలో వెల్లువీ మాణిక్య రావుగారు. పోకాళి చుచున్నారు. మానవులందరు సమానులేయని వీరు ప్రతిపాదించుచున్నారు. అగ్గ

వర్ణములవారు నీచవర్ణములవారిని 'వీమిరాయని' ప్రశ్నించుట
వీరికి దుస్సహము.

కావుననే,

“అయ్య శ్వము! ఎవరి అబ్బ సొమ్మాయి”

అని ప్రశ్నించు చున్నారు. జీవిత మార్గము నందలి ఒక
దోషముకలన్నియును 'బరిగాళ్ళకే తెలుసు'నని వీరు వచించుచు
న్నారు.

వీరందరిలో చాళరథి కృష్ణమాచార్యులు గాఢకొక పృ
త్యేకమగు స్థానము కలదు. వీరు శ్రీశ్రీని అనుకరించి మించి
నారని నామిత్రులగు శ్రీరంగనాథరావు గారు వచించిన మాట
పరమ సత్యము. సంస్కృతాంధములందు చక్కని పాండిత్యము
కలదు. యువ కవులలో సంస్కృత సమానముల నుపయోగించు
టలో దత్తులు. అభ్యుదయ కవిత్వమునకు మేలి నిదర్శనములు
వీరిరచనలు. కమ్యూనిష్టు సిద్ధాంతములకు చక్కని భావ్య
ములు వీరిగేయములు. “ఆగరభి శ్రీనాథుడికి అనాథుడికి
అనాదిగా సాగుతున్నది అనంత సుగ్రామ”మని వచించు
చున్నారు. ఆ సంగ్రామముయొక్క దిగ్విజయము ఆకాంక్షిం
చుచున్నారు. చెమటయొప్పి కర్షక కార్మికులు ఉత్పత్తిజేయు
దేశభనమును జువ్విందార్లు, శ్రమితులు దోపిడిజేయుట వీరికి
గిట్టదు.

అంతేకాదు,

“మధనపడే మేధావులు

నిద్రించిన అణుశక్తికి ప్రభుత్వాల కంట్రోల్స్”ను వీరు గర్హించుచున్నారు.

“సజ్జబువ్వ కోసం మై లజ్జ విడిచి
చిగిన చీలెలతో మజ్జగాలు తిరగే
పేదల నిగిలి మోగుము దొంగిలించే
బుగారం సొంగించిన కనికలను
మ్రుంగాలని దొంగ చాటుగా కాలం
తొంగి చూచుచున్న”

దని హెచ్చరించుచున్నారు

ఈ అభ్యుదయ రచయితల కవితావ్యాసంగము ముఖ్యముగా గేయరూపముననే మనకు లభించుచున్నది. వృత్తములు మున్నగు పూర్వ ఛందస్సులనువీరెవ్వరు [శ్రీ]పయాగ కోదండరామశాస్త్రిగారివంటి యొకరిద్దరు తప్ప] తమసాధనగా స్వీకరింపలేదు; అవియందుకు తగినవి కావనికూడ వీరిలోకొందరు విస్పష్టముగావచించి యున్నారు. కాని పూర్వఛందస్సునే సాధనగా గ్రహించి అభ్యుదయ కరముగా కావ్యరచన గావించిన కవులు కొందరు కలరు. వీరిలో శ్రీ వానమామల వరదాచార్యులవారు, శ్రీ పిళ్ళా వేంకటరత్నము గారు ముఖ్యులని చెప్పవచ్చును. మధురకావ్య రచనాదక్షులై, శ్రీవిశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారి వంటి మహాకవినిమెప్పించిన వరదాచా

ర్యులవాఁ ఁ ఖండకావ్యముల సంపుటన గు “మణిమాల” తేలుగు
 తల్లి కంఠమున వేసిన మణిమాలయే. అందువీరు ‘హరిజనుడు’
 ‘నుక్కిబక్క’, ‘పాకీవాడు’, ‘పాదరక్ష’మున్నగు శీర్షికల క్రిందవా)
 సిన పద్యములకు రసమూల్యమేగాదు, ప్రయోజన మూల్యము
 గూడకలదు. వీరివలెనే శ్రీపిళ్ళా వేంకటరత్నముగారు మరొక
 డిక్కునుండి 1942 సంవత్సరమునాటి భారతీయ వీరగాథలను
 క్షాత్ర గానము జేసినారు. ఆగ్రంథమును పఠించునప్పుడు “పసి
 పాపలుబుసకొట్టెడరు, కళపూడ్చెడి ముసలియ వ్యకన్తతె
 జ్జివడి” కదనమున కాయత్తమగును. ఒక్క
 మారు ఆసేతు శీతాచల శర్యతమగు దేశమున నివసించు
 చున్న భారతీయుల కండలు కదలింపజేసిన, ఆమహోద్వలమగు
 పోరాటనకు యీకవిగారు తమగ్రంథమున అక్షరరూపమొసగి
 రసవాహినులను, రక్తవాహినులను ఒక్కటే ధాటితో ఏకముఖ
 ముగా ప్రవహింపజేసి ధన్యులైనారు. అన్నివందల పద్యములు
 వ్రాసినను ఎచ్చటగూడ శిల్ప సౌభాగ్య మావంతయుకొరవడక
 జాతిని కార్యోన్ముఖముగావించి స్వధర్మ నిర్వహణార్థము కఠ
 ణముదాల్పజేయు ప్రయోజనమూల్యము గూడ సాధించినారు
 ట్రి వేంకటరత్నము గారు. వీరి కావ్యము అభ్యుదయ సాహిత్య
 మున అగ్రస్థానములంకరించుచున్నది. నన్నయాదులగు పూర్వ
 కవులు, శ్రీచెల్లపిళ్ల వేంకటశాస్త్రిగారి వంటి ఆధునిక కవులు
 ఆభ్యుదయకవులుగాపరిగణింపబడుచున్నప్పుడు వీరుగూడ అభ్యు

దయ రచయితలే యనుటలో యెట్టి అతిశయోక్తి యునులేదు.

అభ్యుదయసాహితీపరులగు యువకవుల భాష నుగురించియొక మాట. దీర్ఘ సంస్కృత సమాసములతో నిండియున్న వీరిలో కొందరి గేయములు ప్రజా సామాన్యము నేవిధముగా రుజించునో తెలియదు. ప్రజలకొరకుద్దేశించిన సాహిత్యము నందు గాఢ గూఢ సమాసములకేమైన తావు కలదాయని యోచింపవలెను.

- 1 “మహాత్పాతమై, గహనాంతర నివ్యందివలె”
- 2 “సజీవజాజ్వల్యమాన విప్లవ శంఖపువిభాతం”
- 3 “భుజంగప్రయాతం బభుక్షాభిఘాతం”
- 4 “ఖడ్గచ్యుగోడ గ్రవిరావం, ఘుఘూరిలక్షణాన్వనం”

సాలీపులా కన్యాయముగా ఉదాహృతములు. వీరిరచనలు జాను తెరుగుననే విలసిల్లవలెను. సాహిత్యము యొక్క పరమ ప్రయోజనము లొక కల్యాణమును ప్రాచీనుల యభిప్రాయమునే అభ్యుదయ వాదులుకూడ అంగీకరించుట మిక్కిలి ప్రశంసనీయము. సారస్వత సవ్యతకు సర్వదానుస్వగతము. క్రొత్తది యన్నంతమాత్రముననే ఎవ్వరును ఉనికి పడవలసిన యవసరములేదు. మార్పు సజీవసాహిత్యమునకు సహజమగు లక్షణము. పాడిన పాటల నేమరలపాడుట వలన ఎట్టి ప్రయోజనము లేదు. ఏదోయొక నిలక్షణతయున్నప్పుడే రచనలుశోభించును. అంధానుకరణము

అనర్థదాయకము. నిజమైన రచయిత రచనలముందు తన పత్యేక వ్యక్తిత్వమును ప్రతిబింబింప జేయవలెను. అప్పుడే సారస్వతమునకు సార్థకత. కాని యొక విజ్ఞప్తి. వాఙ్మయమున సాంప్రదాయమును తృణీకరింపరాదు; సాంప్రదాయము పవిత్రమైనది. మనసాంప్రదాయము పోషించుకొనుచు ఎన్ని పూర్వులైనతేవచ్చును; ఎంతముందుకైనపోవచ్చును. అదియే నిజమైనప్రగతి.

“దేశమని యెడుదొడ్డ వృక్షము
ప్రేతులను పూలెత్తవలెనోయ్.

... ..

అకులంబున అణగిచుణగి
కవితతోయిల పలకవలెనోయ్.
పలుకులనువిని దేశమందభి
మానములు మొలకెత్తవలెనోయ్.

అను గురుజాడవారి మాటలు నేటి కవులందరకును ఆదరణీయములు.

అభ్యుదయవాదుల కొకయున్నతమగు ఆదర్శముగలదు; ఉష్ణలమగు భవిష్యత్తుగలదు.

పాదన సమితి.

క్రొత్త పోషక వర్ణము.

వహి రాజ పోషకులు:

శ్రీశ్రీ కింగ్స్ కౌండ్ సత్యనారాయణగారు. [నూర్యాకేట]

రాజపోషకులు:

బచ్చు శ్రీరాములుగారు. (నాయక గూఢాము)

బచ్చు రాములుగారు. ”

దీవెల వెంకయ్యగారు ”

బూరెల వెంకటనరసయ్యగారు. ”

పోషకులు:

సోమవరపు ముత్తయ్యగారు. [నల్లగొండ]

ముద్రితము:— పద్మశాలి ప్రింటింగ్ ప్రిస్, రాంకోట్. హై-డ.

